

ЗЕКӀОНЫР

Миллион 85-рэ халъхъагъ

Мыекъопэ районыр ары зекӀоныр щызэхэпщӀным нахъ тегъэпсыхъагъэу Адыгеим илӀр. Шуагъэ къэзытышт лӀэ-ныкъом тызэрэфаеу псынклӀэу зымыушъомбгъурэми, тызы-хэт илъэсыр къызиыхъагъэм къыщегъэжъагъэу мылӀку зилӀ цыфхэм зекӀоным игъэпсын сомэ миллион 85-рэ мин 550-рэ мыщ щыхалъхъагъ.

Каменноостскэ чыплӀэ зыгъэларышӀэжыплӀэм изакъоу псымрӀэ газымрӀэ къяцӀӀӀгъӀнхэм фӀэгъэхьыгъэ программӀэу аштагъэм игъэцӀкӀэн пӀауагъэхъанӀу, «Ростуризмэм» ишӀуагъӀкӀӀ, зӀкӀӀмкӀи сомэ миллион 437-рэ федеральнӀэ гупчӀэм къафитӀупщыгъ.

ХъакӀӀхэм ягъэпсын ары цыфхэм яхъщӀэ унае нахъы-

бӀэу зыхалъхъӀэр. ДжырӀэ лӀӀхъаным Мыекъопэ районым кӀӀхӀу ыкӀи хъакӀӀхъӀӀхъӀу итыгъэхӀу 10 зӀтырагъӀпсыхъӀ. ХъакӀӀхъӀ бизнесым пылхӀмрӀэ районым ипашӀхӀмрӀэ илӀӀсищ ипӀалъӀу зӀдашыгъӀэ зӀзӀгъыныгъэм къыщӀӀо хъакӀӀхъӀэм яшӀын сомэ миллиард фӀӀдиз зӀрӀхалъхъащӀыр. ТапӀкӀи зекӀоным пылӀышт

цыф чанхӀэр къыхӀгъӀӀхъӀгъӀнхэм, объекткӀӀу ашыгъӀхӀэр къызӀӀуыгъӀнхэм район администратцием ыналӀ атыригъӀышт. Джащ фӀӀдӀу хъакӀулахъ зымытыхӀэрӀ агъӀпщынӀхъӀы.

ЗыгъӀпсӀафӀкӀо къаӀӀохӀэрӀм яуахъӀӀэ гумӀкӀыгъӀо ямыӀӀу агъӀкӀоным фӀӀшӀ инфраструктурӀэр гъӀпсыгъӀн фае. Ащ мылӀкушхо ищыкӀлагъ. КъушъхъӀӀӀэ чыплӀӀхэм ащашышт зыгъӀпсӀафӀплӀхэм апӀауагъӀхъащӀ ахъщӀмкӀӀ кӀӀралыгъӀор лӀпылӀгъу къызфагъӀхъу ашӀоигъоу мы лӀфыгъоми дӀлажъӀх.

Мы мафӀхэм ДахъорӀэ ЛӀгъо-НакъӀэрӀ азыфагу илӀ автомобиль гъогум игъӀкӀӀжыӀн лӀагъӀӀуатӀ. «ЛӀгъо-НакъӀэ икӀӀлапчъӀхӀэр» зыфилорӀэ зекӀон-зыгъӀпсӀафӀплӀӀэ зӀхӀтым иинвестиционнӀэ проект игъӀӀцӀкӀӀн рагъажъӀ. Ащ къызӀрӀдильтӀэрӀмкӀӀ, зекӀон ыкӀи экскурсионнӀэ объектхӀери, ахэм якӀӀӀлӀрӀэ гъогухӀери ЛӀгъо-НакъӀэ епхыгъӀхӀэ зӀрӀхӀушъӀым лӀф дашӀӀхъӀ.

(Тикорр.).

НЕПӀ КЪЫХӀЭТЫУТЫХӀЭРӀМ АЩЫЩӀХӀЭР:

Я 3-рэ нӀкӀубгъор

АР-м икӀӀралыгъо программӀэ псауныгъэм фӀэгъэхьыгъӀэр республикэм зӀрӀщылажъӀэр.

Я 4-рэ нӀкӀубгъор

Адыгэ хӀкум хъыкум системӀэр зӀрӀщагъӀпсыгъэм фӀэгъэхьыгъ.

Я 5-рэ нӀкӀубгъор

КъуаджӀу НӀтыхъуае илӀӀс 90-рэ зӀрӀхъугъӀэр хигъӀу-нӀфыкӀыгъ.

Пынджым лӀжыгъӀэ дӀгъу кӀытыгъ

Мы культурӀэм илӀухыжыӀн республикэм щаухыгъ. АР-м мӀкӀу-мӀщымкӀӀэ и МинистерствӀэ къызӀрӀӀытӀауагъӀмкӀӀ, пындж гектар мини 4,7-рэ мыгъӀэ зӀкӀӀмкӀи ялагъӀэр.

ГурытымкӀӀэ зы гектарым центнер 47,1-рэ кӀытыгъ, тонн мин 22-м ехъу пынджлӀжъхэм къахыжыгъ. ГъӀрекӀо елӀытыгъӀмӀ, мы илӀӀсым лӀжыгъӀу кӀаӀӀожыгъӀэр нахъыб.

ХабзӀ зӀрӀхъугъӀу, пынджыр анахыбӀӀу зыщашӀӀэр ТӀхъутӀмыкӀое районыр ары. БлӀкыгъӀэ илӀӀсым елӀытыгъӀмӀ, апхыгъӀэ пчъагъӀм гектар 300 хагъӀхъуагъ. МӀфӀэ ошӀухӀэр къызфагъӀӀфӀӀдӀӀӀ районым щашӀӀгъӀэ пындж гектар мини 4,2-р лӀахыжыгъ. ГурытымкӀӀэ

зы гектарым центнер 46,9-рэ кӀырахыгъ, пстӀумкӀи тонн мин 19,8-рэ къахыжыгъ. КъӀӀӀгъӀн фае пынджыр зӀралӀжышт, зӀрӀӀаухыжышт техникӀмкӀӀэ районыр зӀрӀзӀтегъӀпсыхъагъӀэр ыкӀи мы культурӀэм илӀжыӀн къызӀралӀтышъӀым зӀрӀпылӀхӀэр.

КрасногвардейскӀэ районым щашӀӀгъӀэ пындж гектар 285-м пстӀумкӀи тонн мин 1,5-рэ кӀырахыгъ. ШӀӀуджӀн районым гектары 182-у ялагъӀм тонн 764-рэ кӀытыгъ.

ПИАТЫКЪО Анет,

ТигъӀзетеджӀэ лӀаплӀхӀэр!

2015-рэ илӀӀсым иаплӀрӀэ илӀӀсныкӀо кӀӀтхӀгъу уахъӀэр макӀо. Урысыем и ПочтӀэ икӀутамӀу АР-м щылӀм къыгъӀуцугъӀэ кӀӀтхӀапкӀӀхӀэр шъугу къӀтӀӀгъӀкӀыжыӀх:

52161-рэ индекс зилӀмкӀӀэ — сомӀ 892-рэ чапыч 62-рэ (гъӀзетыр тхъамафӀм тфӀ кӀыдӀкӀы).

B2161-рэ индекс зилӀмкӀӀэ — сомӀ 884-рэ чапыч 92-рэ.

52162-рэ индекс зилӀмкӀӀэ — сомӀ 874-рэ чапыч 50-рэ.

14289-рэ индекс зилӀмкӀӀэ — сомӀ 260-рэ чапыч 46-рэ (гъӀзетыр тхъамафӀм зӀ, бӀрӀскӀхъо мафӀм, телепрограммӀэр игъусӀу кӀыдӀкӀы).

МыекъуапӀэ дӀт организациехэм экзѐмпляр **15-м къыщымыкӀӀӀу** къыратхыкӀымӀ, зы экзѐмплярым ыосӀщӀыр **сомӀ 200**. Ащ редакцием кӀегъатхӀх ыкӀи афӀещӀжы.

«Адыгея-Интерсвязь» зыфилорӀэ организацием икиоскхӀу МыекъуапӀэ дӀтхэм илӀӀсныкӀо кӀӀтхӀапкӀӀӀу ялагъӀэр — **соми 150-р** — къӀӀнӀжы. ГъӀзетыр къызщыратхыкӀырӀэ киоскым ежъ-ежъырӀу чӀахыжы. ГъӀзетӀу «АдыгӀэ макъӀэм» иредакцие дӀжъ щыт киоскми **соми 150-кӀӀ** тигъӀзет шъушыкӀӀтхӀн шъулъӀкышт.

**НыбджӀгъу лӀаплӀхӀэр!
ШъукӀатх лӀӀпкӀъ гъӀзетым.**

Редакциер

*Мама,
я тебя люблю!*

ДЕНЬ МАТЕРИ В РОССИИ ОТМЕЧАЕТСЯ
В ПОСЛЕДНЕЕ ВОСКРЕСЕНЬЕ НОЯБРЯ

Инициатива — символ Дня Матери

Мыщ ипшээрлър бзылфгыгэм мэханэу илэм зыкыгэзэтыгэныр, унагым зэфыщытыклэу илър гъэпытэгэныр, тищылэныгэклэ анахь мэханэшхо зилэ Ным шхьэклафэ фэшлыгэныр арых.

Мы мэфэкым фэгъэхьыгъэу 2014-рз ильэсым шэклогум и 1-м кыщегъэжыгъэу и 29-м нэс Урысыем и Почтэрэ шушлэ фондэу «Ллэ-ужхэм язэпхыныгъ» зыфилорэмрэ зэхашэгъэ Урысые социальнэ лффтхьабзэу «Сян, шу усэлъэгъу!» зыцлэр шьолърхэм зэклэми ащыклошт.

Фаехэм зэклэми мы лффтхьабзэм хэлэжъэнхэ амал ялэшт. Ащ пае мы мафэхэм Пшызэ

Ным и Мафэ фэгъэхьыгъэ

УФ-м иапэрэ Президентэу Б. Ельциным 1998-рз ильэсым кыдыгэклыгъэ унашъом диштэу ным и Мафэ тикъэралыгъо щыхагъэунэфыкынуэ рагъэжыагъ. Шэклогум иаужырэ тхьаумафэ ар тефэ, мы ильэсым шэклогум и 30-м мэфэклыр хагъэунэфыкылышт.

шьолър ыкли Адыгеим арыт почтэ кьутамэхэм хэушхьафыкылыгъэ почтовэ карточкэ е защыфэгушлэхэрэ открыткэ цыфхэм къащэщэфынышъ, ащ клэтхэжыынхэшъ, почтэ кьэманэм радзэн фае.

лффтхьабзэу «Сян, шу усэлъэгъу!» зыфилорэр оклофэ Урысыем ишьолърхэм зэклэми хэушхьафыкылыгъэ лффтхьабзэхэр ащызэхашэщтых. Ащ студентхэр, клэлэеджаклохэр, ным и Мафэ тарихъэу пылър зышлэ зышлэигохэр хэлэжъэнхэ альэклышт, янэхэм гуцылэ фабэхэр афатхынхэ амал ялэшт.

КИАРЭ Фатим.

ТВОРЧЕСКЭ ЗЭНЭКЪОКЪУ

Анахь дэгъухэр кыыхахыгъэх

Тхэкло ныбжыклэхэм язэнэкъокъоу къалэу Мыекъуапэ иадминистрациерэ Адыгеим итхаклохэм я Союзрэ клэцакло зыфэхьыгъэхэу «Жьогъобын-2014-рз» зыфилорэм клэух зэфэхьысыжхэр мы мафэхэм фашлыгъэх.

Ильэс 12 хьугъэу зэхашэ-рэ творческэ лффтхьабзэм гу-хэлъэу илэр тхэн сэнаушгыгъэ зыхэлхэр ыкли литературэр зикласэхэр кыыхэгъэщыгъэнхэр, ахэм творческэ лъагым зыкы-щагъотынымклэ лэпылэгъу аф-хьугъэныр ары.

Мы ильэсым творческэ зэ-нэкъокъум тхэным зыщызыу-шэтымэ зышлэигоу нэбгырэ 39-рз, ильэс 14-м кыщегъэ-жыагъэу 29-м нэс ныбжэ зилэ-хэр хэлэжыагъэх.

Зэнэкъокъум хэлажъэхэрэр ныбжымыклэ этеуыгъэу купы-

тлоу гошчыгагъэх ыкли литера-турнэ лъэныкыуитыклэ — «Пою мое Отечество» ыкли «Про-изведения на адыгейском языке» зыфилорэмклэ зыкыау-шыхьатыгъ. Зэклэми щытхьу тхылхэр ыкли нэпэеплэ шу-хьафтынхэр кьэлэ администра-цием ыцлэклэ афагъэшъошагъ.

Ильэс 14 — 17 зыныбжхэм-клэ теклоныгъэр зэнэкъокъум кы-щыдэзыхыгъэр лицееу N 35-м иклэлэеджаклоу Бзэдэжжыкыо Асхьад.

Ильэс 18 — 29-рз хьугъэ-хэмклэ апэрэ чыплэр зымы

фагъэшъошэнэу хьугъэп. Ау ятлонэрэ чыплэр студенткэу Ольга Мельниковам лъэныкыоу «Пою мое Отечество» зы-филорэмклэ ратыгъ. Анахь тхэклэ ыкли гупшысэн амал зылэ-клэпъэу жорим ылытагъэр нэб-гыриш, ахэм ащыцэу адыгэ тхыгъэ произведение анахь дэ-гъумклэ кыыхахыгъэр клэлэ-цыкылу ыгыгъыпэм илофышлэу Бэрэдэж Аминэт.

Тхэн лффт мыпсынклэр гъу-сэгъу зыфэзышлымэ зышлэигоу литератор ныбжыклэхэм гу-цылэ фабэхэр, гъэсэпэтхыдэ икьухэр арилуагъ жорим ит-хьаматэу, зэлъашлэрэ тхэкло-шхоу Мэцбэшлэ Исхьакъ. Игуа-пэу итарихь романыклэу «Из-гнание» зыфилорэр зэнэкъо-кыгъэ пэпчэ ритыгъ. Лъэбэкъу дахэу ашыхэрэмклэ джащ фэдэу агу кьаделэу ныбжыклэ-хэм афэгушлуагъэх жорим хэтыгъэхэри.

ДЗЭУКЪОЖЬ Нуриет.

Пытэлэжъхэр къагъотыгъэх

Блэклыгъэ зэманхэм кыщанэгъэ тамыгъэхэм якъэгъотын Котляров зэхьхэгъусэхэу Мариерэ Викторрэ езэщыхэрэп. Къушхьэтыуаклэу Харбаз джыри зымы ымыушэтыгъэ чыплэ гъэшлэгъонхэр зэрилэхэр, ахэм ижыкыкы агъэпсыгъагъэхэу пытэплллымэ ятэкъуафэхэр зэращылэхэр бэмышлэу кьалуагъ.

Пытаплэхэр зэрэзэпэчы-жъэхэр зы нэплъэгъум кьеу-быты, апэрэр чыгум нахь пэб-лагъ, адрэхэр къушхьэтыуаклэр нахь лъагэ зыщыхьурэ чыплэ-хэм атетыгъэх. Мыжъо лъап-сэм щыолъэгъу апэрэ пытаплэр — Кисловодск — Джилы-лу зыфилорэ гъогум пэчынатлэу кышхьащыт. Ащ уикынышъ, анахь лъагэм нэс удэклоенэу

лъэсгъогу цыкылу тапэкыкы илагъ, ары нэужым мыжъо зытыралъ-хьэгъагъэри.

Виктор кызылорэмклэ, апэрэ пытаплэр лъэгъэхуагъэп, ащ имыжъо дэпкхэр лъапсэм кы-зэрэшхьащыщытыгъэхэр ме-три 6 — 7 зэрэхууштыгъэр. Загъэуцуклэми пытаплэм гу лъы-птэнэу щымытыгъэу уегъало, ащ фэдэ пытэплэ мылбагэхэр

пыйхэмклэ щынэгъуагъэх.

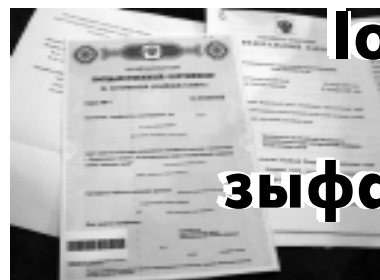
Бгым удэклоенэу зегъагъэ-клэ, мыжъо зэхэтэкъуагъэу уапэ кыфэхэрэр чыгум кыыхэкы-гъэхэу кыпщэхьу. Нахь лъагэу узыдэклуаеклэ ары ахэр хаб-зэ хэлъэу зэрэщылхэм гу зы-лыптэрэр. Дэпкызу кьалэтыгъа-гъэхэм ащыщ цыпэхэу кьэнэ-жыгъэхэр зэрэзэтэль шыклэми пытаплэхэр цыфхэм алэклэ зэрашыгъэхэр кьеушыхьаты. Ежъ пытаплэр итеплэкыкы хьу-решъоу щытыгъ.

«Ыклоцкыкы зэпэчынатлэ дэпкхэм азыфагу метрэ 60 иль. Псэолъэ заулэ ащ щы-зэхэтыгъ. Пытаплэм игупчэ ахэр кьегъэуцокыгъагъэх, ыгузэгъу шьыпкыэ тешъоу мыжъошхо илыгъ. Псэолъэ цыкылухэм гъоми-лапхьэхэр, псыр, щыгынхэр арылмы-гъэхэу кыпшлэу, адрэхэр апэрэхэм афэдиты — агузэгъу итыр зэклэми анахь ин, залыр угу кье-гъэкы», — кьелуатэ Виктор.

Мыжъо зэтетэ-кыуагъэхэр зэрэ-щылхэ шыклэм ахэр псэуалэхэм ядэпкхэм ахэлъы-гъэхэу урегъэгупшы-сэ. Ащ фэдэмэ,

лффыгъуаклэм игъэцэклэн зыфагъэхьазыры

Урысые Федерацием и Правительствэ унашъоу 2014-рз ильэсым ышыгъэм кызырэдильтыгъэу, шэклогум и 1-м кыщегъэжыагъэу ны мылкъумклэ кьэралыгъо сертификатыр лъэныкыуабэхэмклэ кьэралыгъо фэлэ-фашлэхэр зыгъэцэкларэ гупчэхэм (МФЦ-хэм) къащаратыжыын альэклышт.

Пенсиехэмклэ фондым иллы-клохэм шлокл имылау мы сер-тификатыр къатын фае. Ны мылкъур кьаызыхы зышлэ-игъохэм мы гупчэхэм лъэу тхылъ аратын альэклышт.

Мыщ фэдэ Гупчэу Мыекъуапэ дэтым ипашэу лэшхьэмэфэ Азэ кызырлыуагъэмклэ, мы унашъор УФ-м и Правительствэ ышыгъ, ау Пенсиехэмклэ фондым и Адыгэ республикэ Кьутамэ еп-хыгъэ кыныгъохэр щылэх. Тхылхэм ягъэхьазырын мы Гупчэм зэригъэзеклорэр Пен-сиехэмклэ фондым теклы. Ащ

кыыхэклэу гумэклыгъо гъэнэ-фагъэхэр щылэхэ мэхьу.

— Пэшлорыгъэшъоу зэрэд-гъэнафэрэмклэ, а фэлэ-фашлэр дгъэцэкленэу мы ильэсым ыклэ-хэм, къақлорэм иапэрэ мазэ-хэм едгъэжъэнэу ары, — ело лэшхьэмэфэ Азэ. — Мы шыклэр щылэныгъэм щыгъэцэ-кыгъэ хьумэ, цыфхэмклэ нахь гупсэфышт.

Джырэ уахьтэ Гупчэм Мос-ква лффт дешлэ, гумэклыгъохэр дагъэзыжыынхэм, цыфхэм лэпылэгъу афэхьунхэм яшъып-кыу дэлажъэх.

ГЪОНЭЖЫКЫО Сэтэнай.

Япчъагъэ нахь маклэ хьугъэ

2014-рз ильэсыр кызыхьагъэм кыщыублагъэу машлом зыкыштагъэу хьугъэ-шлэгъэ 207-рз Адыгеим щагъэунэфыгъ. Гъэрэкло мыщ фэдэ иуахьтэ егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр процент 14,5-клэ нахь маклэ хьугъэ.

УФ-м ошлэ-дэмышлэ лффтхэмклэ и Министерствэ и Гъэлоры-шлэпэу Адыгэ Республикэм щылэм лъыплъэн лффтхэмклэ икьулыкыу ипашэу С. Соловьевым кызырлыуагъэмклэ, ильэсыр кызыхьагъэм кыщегъэжыагъэу машлом ыпкы кыкылыкыкы нэбгыри 6-мэ шьобжхэр атешагъэхэ хьугъэ. А уахьтэм кыкылоцл машлом зэрарэу кыыхыгъэр сомэ миллион 38-м ехьу (процент 31-клэ гъэрэклорэм нахь маклэ).

Машлор анахьыбэу кызыщыцэкленэагъэу агъэунэфыгъэр унэе псэуплэхэр арых. Нахьыбэрэмклэ машлом зыкыштэ-ным ушхьагъоу фэхьухэрэм ащыщ электричествэ лэмэ-псымэхэм альэныкыкыкы шапхьэхэр зэраукъохэрэр, машлом зэрэфэмысакыхэрэр, хьакум машлоу иллым зэрэлъымып-лэхэрэр.

псэуплэ пэпчэ ышхьыи шхьа-фэу лэтыгъагъэ. Ахэм пхъэ бгыкыухэр аклэтыгъэх, ау ос-ощххэм агъэклодыжыгъэх.

Виктор ишлэшыклэ, пытаплэр загъэуцугъагъэр кьэшлэгъуае, ау апэрэ ллэшлэгъум иятлонэрэ ныкьор арэу пэшлорыгъэшъоу кыпщэхьу. Ау мыжъохэм ащыщ хаутыгъэгъэ тамыгъэу кытенагъэм пытаплэр загъэ-уцугъэгъэ уахьтэр нахь чы-жыагъэуи кыгъээнэфэн ыльэ-кышт. Мыжъор пытаплэм ишлын епхыгъэмэ кызыпшлэщтыр ыш-хьагъыклэ тет пытаплэхэми ащ фэдэ мыжъо тамыгъэхэр къа-щагъотыхэмэ ары.

ШЪАУКЪО
Аслангуаш.

РЕСПУБЛИКЭ ПРОГРАММЭХЭР

ШыкIакIэхэм атетэу IэпыIэгъу ягъэгъотыгъэныр

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо программэу «Псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ къулыкъум хэхъоныгъэ егъэшIыгъэныр» зыфилоу 2014 — 2020-рэ илъэсхэм ателъытагъэм мурад шъхьалэу иIэр медицинэ IэпыIэгъоу цыфхэм арагъэгъотырэр шэпхъэшIухэм адиштэу шыгъэныр ары.

Тигъзет а программэм игугъу къызыщитэшIым къызэрэхэдгъэщыгъагъэу, медицинэм илъэныкъо зэфэшъхьафхэр къызэ-лIуиубытэу ар бгъоу зетеутыжыгъ. Ахэм ащыщ хэушъхьафыкIыгъэ (специализированнэ) ыкIи технологие пэрытым («высокотехнологичнэ» зыфалорэр) тетэу медицинэ IэпыIэгъу цыфхэм ягъэгъотыгъэным илъэныкъокIэ республикэм шагъэцкIэнэу рахъухъэрэ Iофыгъохэр къызыщыгъэнэфагъэхэр. Шъугу къэдгъэкIыжын, мы програм-

ральнэ бюджетри республикэм IэпыIэгъу къыфэхъушт.

ЫпшъэкIэ зигугъу къэтшыгъэ медицинэ IэпыIэгъур (хэушъхьафыкIыгъэ IэпыIэгъур ыкIи технологие пэрытым тетыр) цыфхэм нахь алъыгъэлэсыгъэным фэшI анахь зыналэ тырагъэтынэу программэм къыщыгъэнэфагъэхэр социальнэ мэхъанэ зилэ узхэр (гу-лIынтфэ узхэр, жъэгъэузыр, адэбз узыр, эндокриннэ системэм епхыгъэхэр, нэмыкIхэри) къызыхагъэщыхэрэм игъом ыкIи

фэшIыгъэныр ары. Сымаджэхэм (аныхъу гу-лIынтфэ узхэм агъэгумэкIыхэрэм) нахь шIэхэу ыкIи нахьышIоу IэпыIэгъу ягъэгъотыгъэным фэшI апэрэ такыкхэм къащегъэжъагъэу, анахь чыжъэу шыIэми, специалистхэм теле-ЭКГ-м исистемэ, «тромболитическая терапия» зыфалорэр къызыфагъэфедезэ, яшIэ зэхэлъэу цыфым ищылэныгъэ зэрэфэбэнэштхэ амалхэм ахэгъэхьогъэныр программэм къыщыгъэнэфагъ.

Гу-лIынтфэ уз гъэтылыгъэ зилэхэу псынIкIэу медицинэ IэпыIэгъу зэгъэгъотыгъэн фаеу хъухэрэм апае 2012-рэ илъэсым къыщегъэжъагъэу республикэм къыщызIуахыгъэу Iоф ешIэ «Региональный сосудистый центр» зыфалорэ Iэклор 60 зычIэтым. Мы гупчэм шы-лэжьэрэ специалистхэм яIофшIэнкIэ лъэхъаным диштэрэ оборудованиер къызыфагъэфеденымкIэ, цыфым илажьэр гъэунэфыгъэнымкIэ ыкIи еIэ-зэгъэнымкIэ амалышIухэр ялэх. Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, 2014-рэ илъэсым мы гупчэм

нэбгырэ 304-мэ — «коронарография» зыфалорэр, 72-мэ гум еклурэ лIынтфэшхор стентировать афашыгъ. 2014-рэ илъэсым имэзиблым къыклоцI ахэм афэдэ медицинэ IэпыIэгъу нэбгырэ 434-мэ арагъэгъотыгъ. Мы гупчэм иIофшIэн джыри нахьышIоу зэхэщэгъэным, иамалхэм ахэгъэхьогъэ-

серым сомэ миллион 420-рэ мин 408-рэ зыосэ медицинэ оборудование чIагъэуцагъ. Аукционхэм яшIуагъэкIэ ахъцэу къагъэнэн алъэкIыгъэмкIэ мы сымэджэщым фашъфышт маммографическэ комплексрэ лабораторием чIэтышт оборудованиагъэ. Ахэм сомэ миллион 22-рэ фэдиз апэлухъащт. Республикэ бюджетым къыхагъэ-кIыгъэ сомэ миллион 55,3-мкIэ мы сымэджэщым ирадиологическэ отделение агъэкIэжышIт.

Джащ фэдэу охътэ благъэхэм зэрахъащт наркологие IэпыIэгъур нахьышIоу зэхэщэгъэным, химикэ-токсикологическэ лабораторием зетегъэпсыхъэгъэным япхыгъэ Iофтхьабзэхэри.

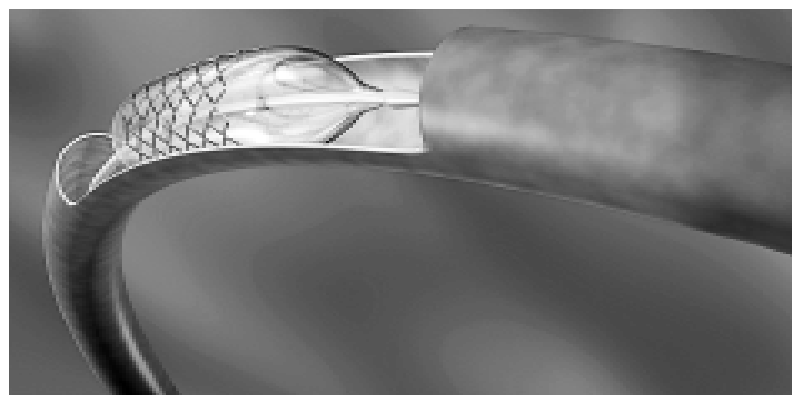
Гъогухэм атехъухъэрэ тхьамыклагъохэм ахэфэрэ цыфхэм медицинэ IэпыIэгъу игъом ягъэгъотыгъэным мэхъанэшхо зэриIэр къыдалытэзэ, мы лъэныкъомкIэ къулыкъум иIофшIэн нахьышIоу зэхэщэгъэным епхыгъэ Iофтхьабзэхэр республикэм шызэрахъэх, зигугъу къэтшырэ программэм ишIуагъэкIэ тапэки ахэм ахагъэхьошIт. Пчъагъэхэм къызэрагъэлагъорэмкIэ, гъогухэм къатехъухъэгъэ тхьамыклагъохэм шъобж зэфэшъхьафхэр ахэзыхыгъэ цыфхэу республикэм иIэзаплэхэм къарагъэуалIэхэу, ау

Апэрэ лъэбэкъоу программэм къыдилъытэрэр стационарым иIофшIэн зэрэзэхэщэгъэм зэхъокIыныгъэ фэшIыгъэныр ары.

мэр Урысыем псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ зэрэрахъылIэгъагъэр ыкIи ащ къызэрэдырагъэштагъэр. Арышъ, программэм игъэцкIэн пэлухъащт мылькумкIэ феде-

шэпхъэшIухэм атетэу ялэзэгъэным иамалхэр шыIэнхэр ары.

Мы лъэныкъомкIэ апэрэ лъэбэкъоу программэм къыдилъытэрэр стационарым иIофшIэн зэрэзэхэщэгъэм зэхъокIыныгъэ

Федеральнэ ыкIи республикэ бюджетхэм къахагъэкIыгъэ мылькумкIэ Адыгэ республикэ онкологическэ диспансерым сомэ миллион 420-рэ мин 408-рэ зыосэ медицинэ оборудование чIагъэуцагъ.

ным фэшI сомэ миллион 17-рэ мин 700-рэ зыосэ медицинэ оборудование ащ чIагъэуцощт.

Программэм къызэрэдилъытэрэмкIэ, адэбз уз зилэхэм медицинэ IэпыIэгъоу арагъэгъотырэм изытет, амалэу ялэхэм зыкъагъэлэтыгъэным фэшI республикэм ипашэхэм зэрахъэхэрэм джыри ахагъэхьошIт. Федеральнэ ыкIи республикэ бюджетхэм къахагъэ-кIыгъэ мылькумкIэ Адыгэ республикэ онкологическэ диспан-

къагъэнэжынхэ амылэкIырэм ибагъэ процент 25-рэ къыщыклагъэ хьылъэ дэдэхэр ахэм ахэтыгъэу специалистхэм къыхагъэщытгъэм.

Псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ республикэ къулыкъум аужырэ илъэсхэм хэхъоныгъэшIухэр зэришIыгъэхэр тинэрылIэгъуми, шыклагъэу иIэри макIэп, Iоф зыдэшIэгъэн фаеу цытыр бэ. Ахэм ащыщыбэр мы программэм ишIуагъэкIэ цыгъэзыагъэ хъушIт.

ЖАКIЭМЫКЪО Аминэт.

◆ **МЫКОЩЫРЭ УНЭЕ МЫЛЬКУМ БУАСЭ ЕХЪЫЛАГЪ**

Хэбзэлэхьхэм ахэхъон ылъэкIышIт

«Мыкощырэ унэе мылькум кадастрэ уасэу иIэр зэгъэшIэгъэнымкIэ зишIуагъэ цыфхэм къахышIт Интернет-порталыкIэ 2015-рэ илъэсым икыхьагъум Росреестрэм къызылуишIт. Ащ имызакъоу, псэуальэмкIэ бысымхэм фитыныгъэу ялэхэр къызылэтыкIырэ къыхэтхыкIынхэр электроннэ кIэтхэжыкIэ ялэу сайтым рагъотэнхэ алъэкIышIт», — къылуагъ джырэллагъэ Росреестрэм ипашэу Игорь Васильевым.

2015-рэ илъэсым ищылэ мазэ регион заулэхэм физическэ лъапсэкIэ лажэхэрэм мыкощырэ мылькыоу ялэм пае хэбзэлэхьагъэ ащагъэфедеу аублэшт. Ар къалытэ зыхъукIэ хэбзэлэхьагъэ къулыкъухэр къызыпкъырыкIышIтхэр, джы зэрэщытым фэмы-

дэу, унэм кадастрэ уасэу, ар бэдзэршыплэм уасэу щырилэм апэблагъэу гъэпсыгъэныр ары. Арышъ, енэгугъо мыкощырэ мылькумкIэ хэбзэлэхьэу ттырэм хэхъонкIэ. **Регионмэ яхэбзэ къулыкъухэм хэбзэлэхьым ставкэу иIэщтыр процент 0,1-м къыщыублагъэу 2-м нэсэу агъэнэфэнэу фитыныгъэ ялэшт. А хэбзэлэхьыр 2016-рэ илъэсым цыфхэм атышIт.**

И. Васильевым къызэрилуагъэмкIэ, Къырымрэ Севастопольрэ хэмытхэу, зэкIэ регионхэм мыкощырэ унэе мылькум кадастрэ уасэу иIэр ащагъэунафыгъэ ыкIи джы а хэбзэлэхьыр агъэнэфэнэу фитыныгъэ ялэ хъугъэ. Кадастрэ уасэхэм илъэситфым къыклоцI зэрахэплэжьышIтхэ пчъагъэр регион

хэбзэхэм агъэнафэ, ау илъэситфым къыклоцI ахэм зэгъогъум нахь мымакIэу ахэплэжьынынхэ фае. Регион пэпчэ, ары паклошъ, муниципалитетхэм зэрахэплэжьышIтхэм ипчъагъэ шъхьаф-шъхьафэу ащагъэнафэ.

Фэтэрым техъорэ хэбзэлэхьыр пенсионерхэм, лIыхъужхэм ыкIи скульпторхэм амытын алъэкIышIт.

Мыщ дэжым унэм кадастрэ уасэу иIэр тхылъэу арахылагъэхэм атегъэпсыкIыгъэу Росреестрэм егъэнафэ, ау уасэ афэзышIыхэрэр региональнэ хэбзэ къулыкъухэм ыкIи муниципалитетхэм фэшIыкIэ зэхэщэгъэ осэгъэнэфэ компаниехэр ары. Ау ащ фэдэ осэгъэуцуным фэтэрыр зыхэхэр емызэгъыхэмэ, Федеральнэ кадастрэ палатэм, Росреестрэм иучреждение етхъаусыхылIэхэзэ хыкумым зыфагъэзэн алъэкIышIт. Уасэу агъэнэфагъэм

емызэгъыхэ зыхъукIэ, хыкумым зыфагъэзэным къыпэкIэ, Росреестрэм ичIыплэ къулыкъухэм фэшIыкIэ ащызэхэщэгъэ комисиенхэм зафагъэзэн фитых.

Мы Iофыр тиреспубликэ зэрэщыгъэпсыгъэщтым, ащкIэ шIагъэу щылэхэм яхьылагъэу упчIэ заулэкIэ зыфэдгъэзагъэ Кадастрэ палатэу Адыгэ Республикэм шыIэм ипашэу ХьокIо Аюбэ.

Ащ къызэрэтфилотагъэмкIэ, къоджэ советхэм яинвентаризационнэ тхылъхэм, техническэ инвентаризационнэ бюро, хэбзэлэхьагъэу къулыкъухэм къалэкIэ-кIыгъэ документхэу кадастрэ палатэм къыIэклэхьагъэхэм атегъэпсыкIыгъэу зэкIэ республикэм ит объект мин 280-м яхьылIэгъэ тхылъхэр зэлуагъэклагъэх. Ахэр зэрагъапшэхэзэ шыклагъэу къыхагъэщыгъэхэр агъэтэрэзыжыгъэх, зэкIэ ищы-

кIэгъэ документ пстэури хьа-зырхэу алэкIэлъых.

— Ипсэуальэ кадастрэ уасэу иIэр зэригъашIэ зышIоигъо цыфыр тадежъ къакомэ,— еIо Аюбэ, — Iоф къыпымыкIэу ар физэшIотхышIт. Ау къэбар пстэури зэкIэми нэлуасэ зыфашIын алъэклэнуу Интернетым джырэкIэ зыкIытымыгъахэрэр мы илъэсым инвентаризационнэ уасэу объектым иIэм тетэу хэбзэлэхьыр гъэпсыгъэш ары. Республикэ хэбзэм хэбзэлэхьым техъошIт ставкэр зигъэнафэкIэ ыкIи кIэм тетэу мыкощырэ мылькум техъорэ хэбзэлэхьыр арагъэтышIтэу унашъо заштэкIэ, зэкIэ объектхэм яхьылIэгъэ къэбархэр тисайт идгъэхъащтых, зэкIэми ахэмэ нэлуасэ зафашIын алъэклэнуу цытышIт.

Кадастрэ уасэу агъэнэфагъэм емызэгъыхэрэр зэтхъаусыхылIэштхэ комисиен зэхэщагъы щыл, ащ пэщэныгъэ дызэрехьэ Росреестрэм и ГъэлорышIаплэу Адыгэ Республикэм шыIэм.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

УРЫСЫЕМ ИХЫКУМ РЕФОРМЭ ИЛЬЭСИ 150-рэ ЗЭРЭХЪУРЭМ ИПЭГЪОКІ

Адыгеим ихыкумхэм ятарихъ

Хыкум зафэм икьулыкъу Адыгеим зыщылэр лэ-шлэгъу пчъагъэ мэхъу. Ащ ылъапсэр цыфым ифитыныгъэ кызыраухъумэрэм даклоу, илъэсишъэ пчъагъэхэм къаклоу! адыгэ лъапкыым шэн-зэхэ-тыклэу илэ хъугъэхэмрэ джаш фэдэу шариатым кы-дилъытэрэ хыкум зэхэфынхэм ясистемэрэ.

Ижыкълэ кыщегъэжъагъэу адыгэхэм яобщественнэ шыла-клэрэ язэфыштыклэрэ афэгъэ-хыгъэ шапхъэхэр адат-хэбзэ-гъэуцугъэмкълэ агъэпсыштыгъэх. Адатым кызырэдильытэу, хыкумыр гушыгъэ зэхэфыгъэ ху-штыгъэ, кыхахыгъэ хыкумыш-хэр ащ хэлэжъэштыгъэх, ар зэ-лухыгъэу ыкли цыфыбэ къеклуа-лэу шытыгъ.

Мэндэт хыкумхэр (Медиаторские суды)

Ренэу хыкум кьулыкьоу шымыт мэндэтыр земызэгъы-ныгъэ азыфагу кытэджагъэхэм е ахэм ялахьылхэм ялэулыкълэ зэхэщытыгъ ыкли лъэныкъохэр зэгъэшлужыгъэнхэм ар фэлоры-шлэщыгъ. Хыкумым изэхэсы-гъо рагъэжъэным пачэ лъэныкъо пэпчъ мэндэтитлэу ыкли тлэми ахэмыхъэу зы нэбгырэ ищыкълэ-гъагъ. Юфыгъоу зэхэфырэм елы-тыгъэу ахэм япчъагъэ нахьыби-хъун ылъэкълэщыгъ. Хыкумым хэлэжъэр пэпчъ ежъ зыфэе мэндэтыр кыхихын амал илагъ.

Революцием ыпэкълэ Черке-сием зэтеуыгъэ зэфыштыкълэ илыгъ, ащ ылъэпсагъэр цыф-хэм шъхъэкълэ афэзышыхэ-рэмрэ афэзымышыхэрэмрэ го-щыгъэнхэр ары. Мэндэтэу шы-тын фэягъэр адыгъу, адыгэ зэ-хэт купым шъхъэкълэфэныгъэшхо-щызилэр арыгъэ. Ащ уасэ кы-ратэу, акылышлэу, намыс хэ-лэу ыкли адыгэ хабзэм, шэн-зэхэтыклэхэм хэшылк дэгъу афырилэу шытын фэягъэ.

Адыгэхэм мэндэт хыкумым зызыфагъазэщыгъэр зэгуры-мылоныгъэ ыкли земызэгъыны-гъэ ин къахафэу, ежъ-ежы-рэу ар зэшлухын амьлэкълэ зыхукълэ арыгъэ. Мэндэтым ана-хъэу зэхифыштыгъэр цыфым шъобж тырашагъэмэ, аулыкълэ-мэ, ебэныгъэхэмэ е мылкы-кълэ зэрар рахыгъэмэ (чыфэр кырамытыжыгъэмэ, ибылым аулыкълэмэ, къетыгъуагъэхэмэ) арыгъэ.

Къоджэ цыпэу гъэшлогъэ лыжъхэр зыщызэрэуугоишты-гъэхэм бэрэ хыкумхэр ашы-рагъэкълэщыгъэ. Мэндэт про-цессыр зэлухыгъэу шытыгъ: мыщ къуаджэм шыпсэурэ нэбгырэ пэпчъ хэлэжъэн амал илэщыгъ. Зэдэоныгъэ кызыыхэкълэгъэ ю-фыр игъэкълэтыгъэу мэндэтхэм зэрагъашлэщыгъэ. Цыфым шъобж тырашагъэу е аулыкълэ хъумэ, ащ лъапсэу фэхъугъэр зэхэфыштыгъэ, ар зезыхагъэм зыкълэу хъумэжыкълэ ар ышлэ-гъэмэ агъэунэфыштыгъэ. Арэу-щтэу юфыр кычлэкълэмэ, бзэ-джэшлагъэ зезыхагъэу алъытэ-щыгъэм лажъэ имылу мэндэ-тым унашъо ышыштыгъ. Ыпшэ-кълэ кызырэтлугъэу, мэндэтым хыкум юфхэр зэхифы зыху-кълэ, адатым ишапхъэхэр анахъ-шъхъалэу ыштэщыгъэ. Цыфым зэрарэу рахыгъэр кызыэкълэгъэ-кълэжыгъэным пачэ «лэу уасэ» зыфалорэ шылкэр ахэм агъэ-федэщыгъ, лажъэ зилэр бы-лымкълэ е ахъэкълэ агъэпшы-нэщыгъ. Зэрар зэрэхыгъэ цы-фым ишлоигоныгъэ диштэу ащ кыфызэкълэгъэкълэжыгъын фаер ежъ кыхихыгъэ шылкълэмкълэ кы-ратыжыштыгъ.

Зэрарым икьегъэгъэзэжыын

Ыпэкълэ зэрэщытыгъэмкълэ, «хъапсыр, цыфым ыпкышъол шъобжхэр тежъэгъэныр, укл юф-тельхъэгъэныр» зыфэллошт шы-клэхэр адыгэхэм агъэфедэщы-гъэхэп. Нэужым ащ кыкълэпы-кълэуагъэх шариатым ишапхъэ-хэмрэ урыс хэбзэгъэуцугъэм-рэ. Шъобжэу тырашагъэм ыкли зэрарэу ышыгъэм ялэытыгъэу къафызэкълэгъэкълэжыгъэр зэте-уыгъэу шытыгъ. Цыфым зэрарэу рахыгъэр кыфызэкълэгъэ-кълэжыгъэнымкълэ «зэгъэшлужь-шыхыгъор» агъэфедэщыгъэ, ау бзэдджэшлэгъэ хылыгъэ зезыха-гъэмрэ иунагъорэ къуаджэм шы-псэунхэ фимытэу дагъэкълэщы-гъэх. Адыгэхэм мыщ фэдэ шы-клэр къяхылыгъэкълэщыгъэ ыкли уахътэу къафагъэнэфагъэр псын-кълэу зэрэкълэщым, нэужым ячы-лэ кызырэгъэгъэзэжыштым пы-лыгъэх.

Зэаохэзэ шъобжхэр зэтыра-мышагъэхэ зыхукълэ, «зэгъэ-шлужь шыхыныкълэ» ахэр зэра-гъэшлужыштыгъэ е шлухаф-тынхэр зэфашлыжыштыгъэ.

Тыгъоным фэгъэхыгъэ юфыр зэхэфыгъэныр къоджэ хыку-мым ипшэрыль хахъэщыгъэ, ау зэрар зэрэхыгъэм ишлои-гоныгъэкълэ юфым мэндэт хы-

кумыр хэлпэнэу агъэхыштыгъэ. Тыгуаглоу кызынафэкълэ, кы-тыгъугъэр зыем ритыжынынэу мэндэтым унашъо ышыштыгъэ. Мыщ дэжыым кълэгогъэн фае нэмыкл шылкълэхэмкълэ ар зэра-гъэпшынэщыгъэр. Гушыгъэм пачэ, мэлыр къэзытыгъугъэр мэлы-лым изы лахъ ыжэ дэлъэу, зэ-рэчылэу алъэгъунэу кырагъэ-кълэжыштыгъэ. А зы цыфыр ятло-нэрэу зытыгъокълэ, къуаджэм да-фыштыгъэ.

Хъалэ-балыкыым хэтэу зэрар зэрэхыгъэм шъобжхэри тыра-шагъэхэмэ, лажъэ зилэу агъэ-унэфыгъэм уцым, врачыр кы-зэрэлэзэщым ауасэ, ышхы-щтыр кырытыжынынхэу агъэна-фэщыгъэ.

Мэндэтхэм анэмыклэу адыгэ-хэр зезыгъэшлужыгъэхэр нэмыкл лъэныкъохэри шылагъэх, гушы-лэм пачэ, пшашъэр зэрэтыгъу-гъэм епхыгъэ юфыгъор. Кыхэ-гъэщыгъэн фае я XVII-рэ лэ-шлэгъум кыцыублагъэу адат хыкумым истатус кълэыхэу зэ-рехъагъэр. Гурыт ыкли гъот ма-кълэ зилэ шэрджэсхэм алъэны-къокълэ мы хабзэр нахъ агъэ-федэу кызытэнагъ. Джаш фэдэу мы уахътэм кыщегъэжъагъэу пшыхэм зэхэщэрэ хыкумхэм кълэуагъэ ялэу мэхъу. Мыщ дэ-жыым цыфым хэдэн амал илагъ — адат хыкумым е пшым зы-фигъэгъэщтмэ.

Шариат хыкумхэр

Адат хыкумым кыдыхэлъы-тэгъэ шариатым ишапхъэхэр адыгэхэм агъэфедэщыгъ. Те-мыр-Къохъэллэ Кавказым шы-псэурэ нэмыкл лъэпкхэм афэ-дэу адыгэхэр язычникэу шыты-гъэх. Черкесхэм якультурэ мэ-хъэнэшхо щырилагъ ыкли лъэ-уж кышыгъэнагъ чыристан ди-ным. Мы диныр 526-рэ илъэсым адыгэхэм аштэгъагъ ыкли я XVII-рэ лэшлэгъум нэс алыгъыгъэу къатхы. Я XIV — XV-рэ лэшлэ-гъухэм яархеологическэ саугъэ-тэу адыгэхэм къаклэныгъэхэм чыристан нэшанэ зилэхэр ашы-ольэгъух. Тарихълэжыхэм зэра-лытэрэмкълэ, Кавказ заом илъэ-хъан ары шариатыр адыгэхэм дин шыпкыгъэу алъытэ зыху-гъэр.

Къушхъэхчлэсхэм яапэрэ со-ветскэ гъэлорышлэн кьулыкьоу — Быслымын секциер 1920-рэ илъэсым, мэлылфэгъум и 8-м агъэпсыгъ. Шариат хыку-мым кыдыллытэрэ лъэныкъо пстэури кызытэгъэнэжыгъэныр ащ ипшэрылыгъ. Мы юфыгъом епхыгъэу къушхъэхчлэсхэм яятло-нэрэ хэку зэфэс 1921-рэ илъэ-сым гъэтхэпэн и 2 — 8-м шы-лагъ. Ащ хэлэжъагъэх ефэнд-хэу Хъаткьо Джанхъот, Набэкьо Мышъэост, Шъаукьо Алим, Гъу-клэлл Сахид, Шэуджэн Аслан, Хъокло Юсуф. Мыщ дэжыым агъэпсыштыгъэ советскэ ха-бзэм къушхъэхчлэс лъэпкхэр нахъ пэблагъэ фэшлыгъэнхэм, цыхъэ кыфашыным пачэ ша-риатым ихыкум кызытэгъэнэ-жыгъэным илофыгъо зэфэсым кышлэтыгъагъ.

Шариат хыкумхэм ялофшлэн ыклэм зыфэкълэуагъэу плытэн плэкълэщтыр 1922-рэ илъэсыр ары. Мы илъэс дэдэм тыгъэ-гъазэм и 1-м Адыгэ хэкум игъэ-цэкълэко комитет и Президиум изэхэсыгъоу шылагъэм унашъо-шашыгъ Адыгэ хэку хыкумыр гъэпсыгъэнэу. А уахътэм кы-щегъэжъагъэу мыщ фэдэ хы-кум системэр тишъолпыр ша-гъэфеде, зэхэоклыныгъэхэр ыкли хэхъоныгъэхэр ышыхэзэ ыпэкълэ лъэкълэуатэ.

КИАРЭ Фатим.

Заводым юфшлэныр щыжъот

Зигугъу къэтшыштыр Адыгэкълэ дэт пындж заво-дыр ары. Лъэхъаным диштэрэ оборудованиекълэ зэ-тегъэпсыхъэгъэ завод шлагъом мы ауужырэ илъэс-заулэхэм юф ымышлэу шытыгъ. Макълэп ащ фэ-гъэхыгъэ къэбарэу къекълэжыгъэр, ау ахэр блэ-кыгъэ юфых.

Анахъ шъхъалэр 2013-рэ илъэ-сым итыгъэгъэзэ мазэ кышы-ублагъэу непэ кызынэсыгъэм ыпэ ригъэхъэуэ пындж заво-дым юф зеришлэрэр ары. Зы-штэжыгъэр, юф езыгъашлэрэр «Краснодарзернопродукт» зы-филорэ компанием хэхъэрэ ку-пыр ары. Апэрэ мазэхэм юф-шлэнышхохэр щырекълэжыгъэх, заводри, элеваторри, лэжыгъэ-гъэтлылыплэхэри агъэкълэжы-гъэх, агъэкълэбзэжыгъэх. Мы мафэхэм заводым юфшлэныр-щыжъот. Ащ ипаш Роман По-пиковыр.

— Непэ тизавод пынджым иукъэбзынкълэ, ар гъомылапхъэ-кълэ бгъэфедэным тегъэпсыхъа-

гъэу шыгъэнымкълэ анахъ дэгъоу Урысыем итхэм ашыщ, — ело ащ. — Чэщ-зымафэм пындж-тонн 200 фэдиз цыфхэм агъэ-федэн алъэкълэнуу кыдегъэкълэ. Тиэлеватор лэжыгъэ фыжъ (рис-сырец) тонн мин 45-м нэсэу-щытыгъыным тегъэпсыхъагъ.

Мы лъэхъаным заводым нэ-бгыришъэ фэдиз щэлажъэ. Яна-хыбэр Адыгэкълэ, ащ къегъэ-тысэкълэгъэ псэуплэхэм ашыщых. Ахэтых ахэм тапэкли мыщ шы-лажъэщыгъэхэу, заводым юф-шлэныр зырегъажэм кылухъа-жыгъэхэр. Мыщ юф шызышлэ-нэу фаехэу, ау фэмынэлусэхэр-рагъаджэх, сэнэхъатэу кыха-хыгъэм фагъасэх. Сыда плэмэ

Адыгэкълэ имэрэу Хъатэгъу Налбый заводым ипашэхэм апэ-рэу зэрэзэгъыгъэр кълэм шы-псэухэрэм ащ юфшлэлэ щэ-рагъэгъотыныр ары.

— Пынджэу переработкэ-тлыштым тыщыклэрэп. Сыда-плэмэ «Краснодарзернопродук-тым» икомпание икупэу мы за-водыр зыщэфыжыгъэм хэхъэх-краим ихызмэтшлэлэхэу пын-джем икълэгъэкълэ, игъэбэгъон-пылхэри, — икълэотэнхэм къа-хэгъахъо Роман Попиковым. — Джы заводыр Адыгеим итышъ, тыфай республикэм пынджым-игъэбэгъон щыфэжъэжынынхэу, лэжыгъэ фыжыгъэ бэу кышда-хыжыгъэу зэрэщытыгъэм кыфа-гъэгъэжынынхэу. Мы юфым кълэ-гъэгъушлунхэм пачэ Тэхъутэмы-кълэуае, Красногвардейскэ ыкли Шэуджэн районхэм яфермер-хэу пынджлэжыным пылхэм гъэрэкло пэшлорыгъэшъэу зэ-зэгъыныгъэ адэтшли, мыгъэ лэжы-

гъэу къахыжыштым пэуагъэ-хъанэу ахъэ яттыгъагъ. Ащ ишлугъэкълэ фермерхэм пынджэу-кытфащэщтыр гъэрэкло кы-татыгъагъэм фэдизэрэ ныкълэ-кълэ нахыбэнэу кытэдзэ.

Роман Попиковым кызырилугъ-гъэмкълэ, продукцияе кыдагъэ-кълэрым илугъэкълэныкълэ гумэкълэ-гъо ялэп. Япындж идэгъугъэ зэкълэми-ашлэш, щэфаклохэр бэ мэхъух. США-м санкциеу Урысыем кы-фигъэуцугъэхэм агъэгумэкълэ-рэп. Пынджыр зэращэщыгъэ-хэм Украинэмрэ Молдавиэмрэ ахэклынхэ алъэкълэщт.

— Ар ащ фэдизэу юфэп, — ело директорым. — Про-дукцияе къэдгъэхъазырырэм ипроцент 80-м ехъур лэкълэб-кълэ-ралхэм ащэфы. Ащ къежэх Ки-ргизииер, Казахстан, Монголиер, Арменииер, Средиземноморьем-щылэ къралыгъохэр. Адрэ кърэ-нэрэ тлэкълэу Урысыем ифасов-щик инхэм зэбгыраштыт.

Тапэкли гухэлъышлэу зыда-лыгъэхэми къатегушылагъ. Кы-зырилугъэмкълэ, мы охътэ бла-гъэхэм япындж заводэу Красно-дар дэтыри кыдахыжынынхэу, мыщ цагъэуцужынынхэу ары. Ауштэу зашылкълэ, пындж про-дукцияеу чэщ-зымафэм кыдагъэ-кълэрым ипчъагъэ тонн 400-м нэсыщт. Ащ даклоу цыфэу-заводым непэ юф щызышлэрэр-фэдэтылэ нахыбэ хъуштыт. Мы юфшлэнхэр акылыгъэ хэлъэу-зэхэщэгъэнхэмкълэ, зэшлэхыгъэн-хэмкълэ зышлугъэу кыкълэхэрэми-ягугъу кышылыгъ. Ахэр Пшызэ-шъолпыр щызэлпашлэхэрэ спе-циалист зэшхэу, Шашлэхэу Ай-дэмыррэ Аслъанрэ.

Непэ заводым хэхъоныгъэ-егъэшлыгъэным, гъунэпкъакълэ-хэр егъэштэгъэнхэм хъалэлэу фэла-жъэу зигугъу къашыгъэр макълэп. Ахэм ашыщых зипшэрылхэр-щытхъу хэлъэу зыгъэцакълэхэу, заводым идиректор игуадзэу-Талъэкьо Гъулашъау, рабочэхэу-Стлэшъу Руслъан, Хъатхъохъу-Тимур, кадрэхэмкълэ инспекторэу-Ехъуллэ Фатимэ, нэмыклэхэри.

НЭХЭЕ Рэмзэн.

МэфэкI дах

Адыгэ къоджэшхоу ыкIи район гупчэу Тэхьутэмы-къуае икыблэ лъэныкъокIэ гъэзагъэу Iуашъхэм къоджэ цыкIоу Нэтыхъуае тес. Унэгъуишъэ фэдиз мэхъу, нэбгырэ 600 щэпсэу. Къуаджэм ыцIэ щэ зэблахъугъ: Хьатрамтыку, Суворово-Щэрджэс, Нэтыхъуай.

ЗэрагъэунэфыгъэмкIэ, къуаджэм илъэс 2525-рэ ыныбжъ, чыплэкIэм зыщысыр илъэс 90-рэ мыгъэ хъугъэ. А хъугъэ-шэгъэшхор къоджэдэсхэм бэмышлэу игъэкIотыгъэу хагъэунэ-фыкIыгъ.

Къуаджэм имэфэкI адалэты-нэу, ащ хэлэжьэнхэу хьакIэхэр къафэкIогъагъэх: ТэхьутэмыкIое районым иадминистрация ипашэу Шъхэлэхъо Азмэт. — Шъуичылэ цыкIу зэгурьлоу, зэдэлужъу мэпсэу — ар дэгъу, гушъуагъу. Ары ыкIи гъэхъэгъэ дэгъухэр къоджэдэсхэм къы-зыкIадэхъухэрэр. Джащ тетэу тапэкIи шъупсэунэу, шъулэжьэ-нэу, шъуикъуаджэ игъэдэхэн шъуфэгумэкIынэу сыкышъоджэ. Нэтыхъуае гъогу кыин, гъогу кIыхъэ къыкIугъ, нэтыхъое лъэпкъыр кIодыным нэсыгъагъ.

УмыгъэшIэгъон плъэкIырэп Кавказ заор къежьэным ыпэкIэ нэтыхъуаехэр нэбгырэ мин 240-рэ зэрэхъуштыгъэхэр, зэо жъалымым ыуж къэнэжы-гъагъэр пстэумкIи нэбгыри 174-рэ нылэп. Фэдэ тхьамы-кIагъо адыгэ лъэпкъым къе-мышъулэжынынэу, кыиныр зыфэ-дэр ымышлэу, иогу къаргъоу цыIэнэу сыфэлъало.

Къуаджэм шашырэ мэщытым район администрациер къызэрэхэлэжъэщтыр ыкIи мэфэкIым фэдэу ащ икызылэхын зэрэ-зэхэщтыр пащэм къоджэдэс-хэм къарилуагъ.

Къоджэ тхылъеджаплэм илэ-

хэр, — ылуагъ гушылэр зыра-тым район администрацием ипашэу Шъхэлэхъо Азмэт. — Шъуичылэ цыкIу зэгурьлоу, зэдэлужъу мэпсэу — ар дэгъу, гушъуагъу. Ары ыкIи гъэхъэгъэ дэгъухэр къоджэдэсхэм къы-зыкIадэхъухэрэр. Джащ тетэу тапэкIи шъупсэунэу, шъулэжьэ-нэу, шъуикъуаджэ игъэдэхэн шъуфэгумэкIынэу сыкышъоджэ. Нэтыхъуае гъогу кыин, гъогу кIыхъэ къыкIугъ, нэтыхъое лъэпкъыр кIодыным нэсыгъагъ.

УмыгъэшIэгъон плъэкIырэп Кавказ заор къежьэным ыпэкIэ нэтыхъуаехэр нэбгырэ мин 240-рэ зэрэхъуштыгъэхэр, зэо жъалымым ыуж къэнэжы-гъагъэр пстэумкIи нэбгыри 174-рэ нылэп. Фэдэ тхьамы-кIагъо адыгэ лъэпкъым къе-мышъулэжынынэу, кыиныр зыфэ-дэр ымышлэу, иогу къаргъоу цыIэнэу сыфэлъало.

Къуаджэм шашырэ мэщытым район администрациер къызэрэхэлэжъэщтыр ыкIи мэфэкIым фэдэу ащ икызылэхын зэрэ-зэхэщтыр пащэм къоджэдэс-хэм къарилуагъ.

Къоджэ тхылъеджаплэм илэ-

шъхэтэтэу Хьахьурэтэ Светла-нэ къызэрэригъэблэгъагъэхэм тетэу Шъэчэ районым щыщ къуаджэу ХьаджыкIоу къыкIы-гъэхэр Нэтыхъуае къэкIогъа-гъэх. Ахэр нэбгыриплI хъушты-гъэх: шъонтрыпау, пхъэкIычау, пшынау, оредылу. Хьатрамты-ку къуаджэм Хьатрам анахь унэгъо лъэрыхъэу дэсыгъэм Пакъ ыцIэу пшъэшъэ дахэ, къэшъокIо Iазэу илагъ. Ащ оред «Хьатрамхэм я Пакъ» ыцIэу фызэхалъхъагъэу къало. Ижы-рэ оредышъом тыхыгъэу а орэ-

**«Сыпфэраз
о, щылэныгъэр,
Къысэптыгъэшъ
Нэтыхъуае».**

**ХЪАЛЫЩ
Сэфэрбий**

дыр ХышлуцIэ Iушъом къыкIыгъэ хьакIэхэм къалуагъ. Едэлугъэхэм лъэшэу ар агу рихыгъ.

**Пакъэ уджым зыхахъэкIэ,
Уджыр лъэхъу-лъэушъ,
Пакъэри къызахэкIыжъкIэ,
Уджыр мэцэо-плIао...**

ХьакIэхэм Нэтыхъое музе-им дэжые бэщ къыратыгъ. Нэтыхъуае щыпсэурэ Хьунэ Ра-зыет къуаджэр икIас, Iофтхъэ-бзэ пстэоу мышъ щекIокIыхэрэм чанэу ахэлажъэ, усэхэр етхы.

Нэтыхъое быракъыр кыхэ-зыхыгъагъэр ЗанэкIо Сэфэр-бий. ЛIы губзыгъэу, адыгэхэм

афэгумэкIэу, зы хэгъэгу ышIыхэ шлоигъуагъ, ау игухэлъ къыдэ-хъугъэп. ЗанэкIом хихыгъэ бы-ракъыр Хьунэ Разыет ыгъэкIэ-жыгъ, мэфэкIым ехъулэу зэ-тыригъэпсыхъажыгъ. «Нэтыхъое быракъыр» ыцIэу уси ытхыгъ. Быракъыр залым къычIахъэ зэхъум, Темыркъэнэ Юрэ зи-пэжэ оркестрэм имузыкэ къы-рагъэлуагъ, зэкIэ къэтэджыхи, быракъым шъхъащэ фашыгъ.

МэфэкI пчыхъэзэхъахэр Гунэ Беллэрэ БжыхъэкIо Саидэрэ зэрацагъ, Iофтхъабзэм исцена-рие зэхэзыгъэуцуагъэр Хьахьу-рэтэ Светлан. Къуаджэм ита-рихъ кIэкI мэфэкIыр зезыщэ-хэрэм къалотагъ. Агу къагъэ-кIыжыгъэх къуаджэм щыщхэу апэрэ дунэе заом хэлэжъагъ-хэр, Урысыер апсэ емыблэ-жъэу къэзыгухъумагъэхэр: ТыкIо Исхъакъ, Хьагъур Шумаф, Бэгъ Мос. Революциеми, граждан заоми къуаджэм щыщыбэ ча-нэу ахэлэжъагъ. ЛIыжъ Iушыбэ Нэтыхъуае дэсыгъ, ахэм ащы-щыгъ Хьагъуп Торпалэ, уцугъуи-тIо къуаджэр къыгъэнэжыгъ.

Адыгэ хэкум апэу къэкIо-жыгъэмэ ащыщыгъэх Хьунэ Махьмудэ, Хьушт Шъалихъэ, Меркицкэ Аминэ. 1930-рэ илъэ-сым колхозу «Красный май» зыфилорэр зэхэщэгагъ, апэрэ тхьамэтагъэр Хьушт Шъалихъ. КъызыкIэ Фатрэ Емызэгъ Зулэрэ трактористыгъэх. Бэгъ Хьаджфатымэрэ Абэдзэ Ами-нэтрэ шыкуаохэу, Хьахьурэтэ Набий жьонакIоу Iоф ашлагъ.

Хэгъэгу зеошхом нэбгырэ 86-рэ хэлэжъагъ, нэбгырэ

44-рэ хэкIодагъ. 1990-рэ илъэ-сым мыжъосын къуаджэм ахэм къафызэлэуахыгъ. Къуаджэм щыщ-хэу заом хэкIодагъэхэм ацIэ-алъэкIуацIэхэр ащ тетхагъэх. Нэбгыри 9 ордензехъэхэу къуа-джэм къыдэкIыгъ. Ахэр: Былым-гъот Заубэч, Меркицкэ Ибра-хьим, Гунэе Мустафэ, Цушъхъэ Заубэч, ЩэхэлI Хьис, Хьарэтэ Шыхьам, Хьагъур Анзаур, Нат-хьо Нэджыб, Хьалыщ Айдемыр. Бзылфыгъэхэри заом хэлэ-жъагъэх. Хьахьурэтэ Симэ заом защэм илъэс 17 ыныбжыгъ, медучилищым чIэсыгъ. Гъэры хъуи, концлагерэу «Равенсбрюк» заор аухыфэ дэсыгъ. Цушъхъэ Мерэм заом иапэрэ мафэ ще-гъэжъагъэу телефонисткагъ.

Къоджэ цыкIум тхакIохэр, уаскIохэр, драматургхэр къыдэ-кIыгъэх: Натхьо Долэтхъан, Мер-кицкэ Рэщыд, Натхьо Къадыр, Хьалыщ Сэфэрбий, Хьагъуп Аскэрбий. Усэхэр атхых Хьунэ Разыет, Меркицкэ Ибрахьимэ.

МэфэкIыр къыгъэдэхэагъ тхылъ къэгъэлъэгъонэу «Мыхэр ти-къуаджэ щыщых» зыфилорэм.

РайонымкIэ культурэм и Унэ иколлективэу Чэлэбий Зурет зипашэр пчыхъэзэхъахэм хэлэ-жъагъ, оредхэр къалуагъ, чыплэ артистхэр къэшъуагъэх.

Нэтыхъуае щыщхэу гъэхъэ-гъэшлэхэр зилэхэм ацIэхэр пчы-хъэзэхъахэм къыщыралуагъэх, ясурэтхэр видеотхыгъэкIэ (те-хыгъэкIэ) къагъэлъэгъуагъэх. Къуаджэм имэфэкI дахэу кIуа-гъэ, адыгэ джэгукIэ аухыгъ.

ХЪУШТ Щэбан.

Сериалхэм гумэкIыгъо къыздахьын алъэкIышъта?

Сериалхэм зэ нэмылэми ямыплъыгъэ цыф щылэп Iоми тыхэукъошътэп. Зыхэм ахэр якIасэхэп, нэмыкIхэр афэцагъэхэу, зы мафэ бламыгъэкIэу яплъых.

Джырэ уахътэ сьд фэдэрэ лъэныкъуи ехылагуагъэу ахэр бгъотыштых: детектив гъэшIэ-гъонхэр, ныбжыкIэхэм язэфы-щытыкIэхэр къызылэтыкIыхэрэр, сабийхэм афэгъэхьыгъэ къэ-гъэлъэгъонхэр, нэмыкIхэри. Се-риалхэр зикIасэ цыфхэм япчъа-гъэ хэхъо, ахэм апыщагъэхэм гумэкIыгъо гъэнэфагъэхэр ялэни алъэкIышът.

Анахь сериал кIыхъэу пстэ-уми ашIошлърэр «Санта-Барба-ра» зыфилорэр ары, ау стати-стикэм къызэритырэмкIэ, ащ я 10-рэ чыплэр ылыгъ. «На-правляющий свет» зыфилорэм апэрэ чыплэр фагъэшъошагъ. Ар сериэ 18262-рэ мэхъу, та-къикъ 236430-рэ макIо. Мафэ къэс сыхъатыхэрэ уепллы зы-хъукIэ, илъэситIукIэ уухышът. Зигугъу къэтшыгъэ сериалыр анахьыбэрэ телевидением къы-зэригъэлъэгъуагъэм фэшI «Книга рекордов Гиннеса» зыфилорэм дагъэхъагъ. Психологхэм зэра-гъэунэфыгъэмкIэ, сериалхэр зи-кIасэу, ахэм апыщагъэ хуэхэрэр мылькубэ зимылэ цыфхэр, зи къадэмыхъугъэу, щылэныгъэмкIэ мыразэхэу, апэкIэ гъэхъэгъэш-хэр ашIыным шымыгугъыхэрэр ары. Ахэм нахьыбэрэм шIу зальэгъужырэп, бэ къадэхъунэу фаех, ау ащ пае макIэ ашIэрэр. Сериалхэр зикIасэхэм зыгъэ-псэфыгъо уахътэу ялэр зэрифе-

шъуашэу агъэкIон алъэкIырэр. Зыфэцагъэхэу, лъэшэу ашIогъэ-шIэгъонэу зэплыхэрэм щылэкIэ-псэукIэу къырилэтыкIырэр еж-хэм ящылэныгъэу къырапхы, ащ хэтхэу, егупшысэ зэпытхэзэ мэпсэух.

ГумэкIыгъо гъэнэфагъэхэр цы-фым ыпашъхъэ къызиуцокIэ, гу-щылэм пае, унагъом зэгурьмы-лоньгъэ илъэу, IофшIэныр зэ-рэфаем фэдэу зэшIуимыхы зы-хъукIэ, ипсикхэ зэрар рихын ыльэкIышът. Еж зэрэфэягъэм фэдэу ищылэныгъэу зэпигъэфэ-нымкIэ зэрэамалынчъэр къы-зыгурылэклэ, а гумэкIыгъом къы-

зэрэхэкIыжынын ыльэкIышът шы-кIэхэм яусэ. Зыр ешъоным пы-щагъэ мэхъу, адрэр джэгукIэ зэфэшъхъафхэм дахыхы. Мыщ фэдэ лъэныкъохэр зэрэмытэ-рэзыр къызгурылорэ цыфхэм ящылэкIэ IофшIэнымрэ унэмрэ япхыгъэу мэхъу, гумэкIыгъом хэкIыплэ къыфагъоты — къэ-угупшысыгъэу щылэныгъэу якIэсэ сериалым къыгъэлъагъорэм «хэ-хъэх».

Мыекъуапэ щызэлъашIэрэ психологэу Сергей Петриенкэм къызэрэтилуагъэмкIэ, нахьы-бэрэм сериалхэм апыщагъэ ху-хэрэр уахътэу илэр зэригъэкIо-шътыр зымышIэрэ, зэщырэ цыф-хэр ары. Чыплэ кыинэу зэры-уцуагъэхэр IуагъэкIотыным фэшI сериалхэм яплъыхэу, нэужым ахэм апыщагъэ хуэрэ унагъо-

хэри щылэх. Ахэм гумэкIыгъоу ялэр еж-ежырэу къагурыло-жынын фае, армырмэ, Iэпылэгъу ябгъэгъотын плъэкIышътэп. Нахьы-бэрэм мыхэм яплъырэр унэм ис бзылфыгъэхэр ары. Сыхъат зытIуц зыгъэпсэфыгъоу къыз-фыхэкIырэ цыфыр шлогъэшIэ-гъон къэгъэлъэгъоным епллы-ным пае гумэкIыгъоу щылэу плон плъэкIышътэп. Ащ ыгукIэ пэб-лэгъэ сериал кыыхыгъэу, ге-ройхэм нэужым къарыкIошътыр зэригъэшIэн гухэлъ илэу еп-ллымэ, цыфыр ащ пыщагъэу, психологым илэпылэгъу ищы-кIагъэу къыкIырэр.

Сериалхэм еплъыкIэу афы-рлэр зэдгъашIэ тшIоигъоу гу-щылэгъу тшыгъэхэм яджэуап-хэм шъуащыдгъэгъозэн.

МЫГУ Нэфсэт:

— Уахътэ сIэ зыхъукIэ, шлогъэшIэгъон къэтынхэм ся-плъэу кыыхэкIы. Сабыйр къыс-фэхъугъэу унэм сисэу Индиэм къыщыдагъэкIыгъэ сериал горэ езгъэжъэгъагъ, ау ыкIэм фэ-мыкIозэ IофшIэныр езгъэжъэ-жыгъ. Пчэдыжым къыгъэлъа-гъошътыгъэу сериалыр чэщым сыхъатыр 2-м ахыжыгъ. СыгукIэ къыспэблагъэ хъугъэ геройхэм къахъулэшътыр шло-гъэшIэгъонэу симычъежъэу сяпллы. Аушътэу сыфэца-гъэу мы сериалыр ары ны-лэп сызэлплыгъэр. Къызыухы-кIэ, нэмыкI зыдесымыгъэ-хыыхынэу теубытэгъэ пытэ сшIыгъэ.

СТIАШЪУ Адам:

— Сыдигъуи сериалхэр сикIэ-сагъэхэп. Ахэм цыфыр бэрэ яплъыным пае къагъэлъагъо-рэр зэпашы. Сериалым икIэу унэмысызэ апэрэ сериэм къа-гъэлъэгъогагъэр пщэгъупшэ-жы. Сэ зы сериэклэ кылухы-рэ фильмхэр нахь шлогъэшIэ-гъоных.

БИДАНЭКЪО Марин:

— Сериалхэр лъэшэу сикIа-сэхэу слон слъэкIышътэп, ау пчыхъэрэ, охътэ лые сIэ зы-хъукIэ, сяплъэуи кыыхэкIы. Слъакъо згъэузыжыгъэу, унэм сисын фаеу зэхъум, Тиркуем щытырахыгъэ сериал горэм се-пллынэу езгъэжъэгъагъ. Ар лъэ-шэу шлогъэшIэгъон хъугъэ. Ау кымылухызэ IофшIэм сьдэ-кIыжыгъ. Пчыхъэрэ, уахътэ сIэ зыхъукIэ, ИнтернеткIэ се-риалым сепллыжыгъ.

Щылэныгъэм къыздыхьырэ гумэкIыгъохэр цыфхэм тIэкIу зытырагъэунхэмкIэ сериалхэр Iэпылэгъу къафэхъуштых, ау сьд фэдэрэ Iофи егъэжъаплэрэ ухыжыплэрэ зэрилэм фэдэу мыщи лъэшэу пыщагъэ мыхъун-хэм лыплъэнхэ фае.

ГЪОНЭЖЫКЪО Сэтэнай.

УСАКИОУ ЯХЬУЛІЭ СЭФЭР КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЪЭСИ 100 ХЪУГЪЭ

Хэку класэр тыгъэпсынурэу...

(Къызыкълэпкларэр
шэклогум и 12-м
къыдэклыгъэ номерым ит).

Яхьулэ Сэфэр итворчество анахь чыплэшхо шызыубытэу, итворческэ напэ къэзыгъэлъагъоу, усаком ыцлэ адыгэ литературэм хэзыгъэпытыхэрэр орэдыр ары. Хэтрэ цыфыи сьид фэдэрэ лоф ерэш, сьид сэнэхьат хэрэлъ фаеми, орэдыр ищыклагъ. Зыщычэфырем цыфым игушугагъо орэдым нахь егъэлъэшы, гухэк! илэмэ — икыни тырехы, ыгу кълэты. Орэдым цыфым ыгу егъэфабэ, шлоу хэлъыр къегъэушы, нахьышлум фещэ. Орэдыр — цыфым цыфыгъэ хэлъыным итэджэпс, ианахь гъомылэшлэу. Шлу зыгу илхэр егъэгущох, шлу зэрэлъэгущэрэр нахь зэпэблагъэ ешых, ер зыгу илтым утын лъэш рехы; пным шъхьасынчъэу, псэхэх шэбзашъэу зыхесэ. Обществэм ищылэк! — псэукли, идунэеелпыкли, кыырыклагъэри, ыпэк!э мурадэу илэри орэдым кырылотыкых. Адыгэ орэдыклэхэр бэу зэхэ-зылхьагъэмэ Яхьулэ Сэфэр ащыщ. Ахэр хэкум, хэгъэгум, цыф кызырэк!о шлагъохэм, шулъэгъу дахэм афэгъэхьыгъэх, а орэдым ащыщыбхэр лэпкым шлу ылъэгъурэ, лъэпкь орэд шыпккъэ хъугъэх. Усаком иорэдхэу общественнэ-политическэ темэ зилэхэм гур къалэтэу, пафос ин ахэлъэу щытых, лъэшыгъэр, пытагъэр, гушугагъэр, теклоныгъэшхом игушугагъо ахэм къахэщы. Зэк!эми зэлъашлэхэу, тьдэкли къащызэлъагъор орэдхэу «Адыгееу сиклас», «Тикъэлэ дах», «Май мэфэк!» ыкли ахэм анэмьиклэхэми чэф макъэу апкырылым лъагэм илъэгъэжъэу залэты, сатырхэм мэкъэ жьынчъэу ахэлуркырэм ори дебгъаштэу къадэло...

УСАКОМ ымакъэ дахэ, гохы. Сыда плэмэ ихэку ихьасэхэр гуахъох, щытхъоу апылым щысэ тырахы, идахэ ало. Ежыри ахэр зыдишлэжъхэу иусэ ымакъэ кызыщъэу кълэо: «Сичыгу гупсэр сыпсэм ихахъуа, Дышъэу сичэккур, сьидэу удаха?!» Ихэку идахэгъэ гур кыгъэк!эхъэу, к!оц!э лые кыхилхъэу, ихыи мэлэшлэу лирическэ героир дэклэлъжъэу, гугъэ лъагэхэм арыгуазэзэ ик!о регъэхъу, ыпэк!э лъэк!уатэ. Усаком идунай пкырапкынуэ дунэе кьаргъу, дунэе дах. Ар кыщырылотыкы, кыщырегъэлъэгъукы усэу «Оры закъу, сыгум иклас» зыфи-лорэм. Лирическэ героим игурышэ-гупшысэ зэрпхыгъэ ишлу-лэгъуи ащ дештэ. Огури кьаргъо, мазэу ащ щесырэри дахэ, нэфы, жьогъо цык!оу ащ къешэк!ыгъэхэри зэпэлъыжыых. Ау, ау охътэ т!эк!у тешлагъэу къушъхьэ сьиджым мазэр къосыхъэ, ащ к!элъык!оуи жуагъохэр мэк!осэжыых т!эк!у-т!эк!уэ. Ахэм атек!ы ныбжыи-к!ит!умэ яшулъэгъу: кьомы-

хъэхэщтыр ыкли мык!осэщтыр, огум тыгъэу кыиуцагъэм ыч!ыплэу ыгу игъуазэу щытыщтыр ежыр закъор зэрэарыр к!алэм пшъашъэм рело...

Сэфэр иусэхэм янахьышлэбэр орэд макъэм компози-торхэм аралъхьагъэх. Орэдусхэу, орэдылохэу, РСФСР-м ина-роднэ артисткэу, композиторэу Сэмэгу Гошнагъо, искусствэ-хэмк!э РСФСР-м изаслуженнэ лофышлэу, композиторэу Тхьа-бысымэ Умарэ, Адыгэ Респуб-ликэм изаслуженнэ артистэу Хэшх Казбек, Адыгэ Републи-кэм культурэмк!э изаслуженнэ лофышлэхэу Натхъо Джанхъот ыкли Сихъу Рэмэзанэ Яхьулэ Сэфэр иусэхэм ащыщыбхэм орэдышхо дахэхэр афыахы-гъэх. Зимэхьанэкли куухэу, луп-клэхэу, дахэу зэгъэзэфэгъэхэу, ащ япэсыгъэу ямэкъами ады-рагъаштэу орэд шлэгъуабэ Сэ-фэр ытхыгъэх: «Адыгееу си-

жыштыгъагъэ. Зи умышлэгъахэ-ми, кыиогуцафэхэмэ, ежхэм-к!э икыуштыгъэ. А лъэхьан кыи-ныгъом пльыжыдзэхэр зэк!а-к!охэзэ, улэгъэ хылыгъэу кыи-чангъэ комиссарэу адыгэ уна-гъом шъэфк!э цалыгъыгъэм кыирыклогъэ-кыирышлагъэхэр ары поэмэу «Комиссар» зы-филорэм ылапсэ илъыр.

Лирическэ героим, поэтым, ишлэш! зэхэфэу пщыналэм пхырышыгъэм кыидгурегъало дунаир зыфэдэр, хьурэ-шлэхэрэм язытет. Гузэжъогъум хэтэу пльыжхэр кыизэк!ахэзэ, дзэк!ол! улэгъэ хылыгъэр чылэм кыиданэн фаеу мэху. Пхъэ-тэмэрыхь кыиыгъэу мзэым к!э-лэц!ык!ур кыиыжык!э, кыиы-хэфэгъэ бырсырым ыгъэштэ-гъэу, пхъэлалпыр ч!идзи, ядэж кьэчэжыгъ. Унэм кыизехъа-жыым, елъэгъу дзэк!ол! улагъэу, пльыр-стырым ригъэзыгъэу, плэм хэлъэу дзэк!ол!ит!умэ алы-

Яхьулэ Сэфэр Хэгъэгэу зэошхом ихьугъэ-шлагъэхэр кыыралотык!эу усэхэри пщына-лэхэри адыгабзэкли урысыбзэкли ытхы-гъэх.

клас», «Гупшыс», «Саида», «Лейла», «Синэшлүц!э дах» ыкли ахэм анэмьиклэхэри.

Гурышэ-гупшысэ кьар-гъоу орэдхэм лъапсэ афэ-хъугъэхэм куэс-куэсэу гухэк!-гумэк! шьолъырхэр ащызэпы-рэк!ых, нэфыплэу илэхэм ате-сыхъэу, шлункым ипцагъо ч!и-гъэсаеу, гухэк!-гук!эе гырз ма-кьэр кыиыч!плъылэсэуи мы-мак!эу кыиыхэк!ых.

Яхьулэ Сэфэр ипоэтическэ талант нахь игъэк!отыгъэу кыи-рагъэлъэгъук!эу пщыналъэ зау-лэ адыгабзэкли урысыбзэкли ытхы-гъэх. Ахэр — «Комиссар», «Хьусен», «Айтэч изымаф», «Псыорып!» — адыгабзэкли, «Путь солдата», «Зулих», «Абин-река», «Земля» зыфи-лорэр урысыбзэкли кыиди-гъэк!ыгъэх.

Поэмэу «Комиссар» зыфи-лорэр граждан заом илэхьан Адыгэ хэкум щыхъугъэ-щышлагъэхэм ащыщхэр кьэзылотэрэ-тхыгъ. 1917 — 1920-рэ илъэ-хэм Пшызэ шьолъырым рево-люционнэ бэнэ зэрэхъ-зэрэшхыр зэпыу имылэу шырек!оклыгъ. Къуаджэхэр дзэ дэхъэ-дэклым зэлъиульэгугъагъэх, «фыжыи», «плъыжыи» имылэу жьалымы-гъабэ чылэхэм ащызэрэхъагъ, унагъохэр зэралпхъохэу, лажъэ ил-имылэм пымылхъэу, хъуль-фыгъ-бзылфыгъ амылоу зы-горэк!э зэгугъафэгъэхэр ау-кыи-щтыгъэх, псаоу ч!ат!эхэрэри кыиыхэк!ыштыгъэх. Зихъэ кьа-хъакъурэм ибгъагъэ агъэстэу, агу кыиыщык!ырым унагъо-хэр ахъунк!эу, тхьамык!агъоу бэ а дзэхэм адыгэ къуаджэ-хэм ащашлагъэр. «Фыжыым» е «плъыжыым» пфэхъу-пфэмы-хъуми зыгорэ фэпшлагъэмэ, ад-рэм лъыпсык!э уигъэпщыны-

гъыр. А улагъэм ишинелъ лъыпс-ужыр кьэбэк!ы, еж мэхъу, мэгырзы. Дзэпащэр кьэтэ-джыш, ным зыкыфегъазэш, кыиыро ядэж Ване кыизэ-рагъанэрэр. Нымы дзэпащэр егъэгугъэ «Скъо фэдэу сылы-плъэн» елошъ. Гушылэу дзэпа-щэм фишлыгъэм ныр фэшпы-к!эу дзэк!ол! улагъэм ыкьом фэдэу дзек!о, еж к!алэри янэм фэдэу ныом кыиыштыт, «тян» ылозэ кьеджэ, к!элэц!ы-к!уми янэ кыиылыгъэм имы-лахылыгъэу кыидзек!о. Цы-фыр лэпккъэу зыщыщым емы-лпытыгъэу зэкъошныгъэм со-циальнэ лъапсэ зэрилэр образ-хэм лупк!эу кыиырагъэлъэгъукы. Чэщ гумэкли, мэфэ тхьамы-к!агъуи блэк!ыгъэх, щылэк!ахэр хэгъэгум, къуаджэм шагъэпсы.

Сэфэр иусэхэм янахьышлэбэр орэд макъэм композиторхэм аралъхьагъэх.

Урыс комиссарэу Вани ипсауныгъэ зыпкъ иуцожъэу фежыагъ. Лирическэ героим кыизырилоу

**Урыс батырым
сыбзэ зэрегъашлэ,
Ащ ыбзэ сшлэным
сэ сшлуабэ дэшлэ.
Сянэ ар «нан» елошъ,
гуш!озэ еджэ,
Пльыж горэ кыиызмэ,
Ване мэтэджы.**

Ары, Ване адыгабзэр зэре-гъашлэ, адыгэ зэхэтык!эхэм за-щегъэгъуазэ, унэм цыф кыи-хъэмэ, фэтэджы.

Зэо зэрэхъ-зэрэшхыр кыи-зэрэнэкли, хэгъэгур щылэк!а-к!эм игъогу тыхъагъ. Ау тхьа-мык!эгъуабэр цыфхэм къафа-хыи бандитхэм хъунк!энэу къа-

рашыллэхэрэм. К!ымэфэ лы-гъу-лыстэу, жьыбгъэр фырты-нэшхоу чэщыгум пчъэ тео макъэу кьэлугъэм ныр кыи-гъэлъэагъ. Чыылэм ригъэзыгъэ горэ кыиылухъагъэу ным кыи-шлэшлыгъ. Пчъэр луиынэу гүлэзэ лухъагъ. Ау, ау лэпылэгъу зи-щык!эгъэ егъэзыгъэхэп пчъэм кыиылухъагъэхэр. Хъунк!ахэу мзэым кыиыхэк!ыгъэхэр зашхы-хъагъэу, лажъэр зэрэхъэу чы-лэм кыидэхъагъэх. Унэм кыиы-лухъагъэхэу пчъэк!ыбым тыгъу-жъэу кыиыщэбыу, зэпымыоу шхонч лъэбымк!э пчъэм кьеох. Нэпэнчъэ утэшъуагъэхэм пчъэр кыиылуауышъ, унэм кьезэрэ-гъэбанэх. Ынэ лъыр кыиыте-лэдагъэу шхонч к!акор ыгъэ-сысызэ, бзэджашлэр ным кыи-дэгущылэ:

— Комиссары унагъом зэ-рисыгъэр тэ тэш!.. — бан-дитым ымакъэ шыблэ к!ынчэу ныом кыиыжэхэк!уатэ. — Боль-шевикмэ уащыщышъ, Хъаукы-к!эр кыиптефэ! — елошъ, шы-кьамыщыр кыиырет!упшы.

Хьурэ-шлэрэмэ комиссары машлоу кыизэк!агъэнагъэу, ищэ бандитым рет!упшы, ыпсэ хи-утыгъэу кыизэхегъафэ. Ау зи-пчъагъэк!э кьэбэк!ырэ хъун-к!ахэу «теклоныгъэр» кыида-хы: комиссарыр къау!э, аубы-ты, ныри зэк!оц!апхэшъ, рахы. Тури зэдэгъэк!онэу мзэе чэщ чыылэм халъасэх...

ПОЭМЭ исюжетнэ-ком-позиционнэ гъэпсык!э кыизырык!у: уахътэу лык!уа-тэрэм дак!озэ, хъугъэ-шлагъэу щылэныгъэм хэхъухъагъэхэр зэ-к!элъык!оу кыиыщытыгъэх.

Гушылэм ык!уач!э нахь зэрэ-лэшыштым поэтым фегъэлэ-рышлэ лексикэ-семантическэ ыкли интонационнэ амалхэр. Лирическэ героир ыгук!э зы-пэблагъэмк!э фэбагъэ зыхэлъ гушылэхэр усэ сатырхэу щы-зэк!элъэк!ох: «...палоу ащ щы-гъым жьогъо пльыжыыр кыи-хэщы, лэ кыиысифзэе гүлэу унэ фабэм сырещэ», «Дзэ пащэр кьэтэджы, О тшыпхъу! — елошъ, шыабэу сянэ гупсэм ар кьеджэ». Лирическэ героим ипыйхэм гуфэпшыныгъэу афы-рилэр кыиылотык!лрэ лексиче-скэ амалхэр щыгъэфедагъэх поэмэм: «Дзэ фыжыым тецун-тхьахыи», «Кыиц!элъэгъэ бан-дитхэр бзэджэшлэным егугъух»; «Лъыр ынэ телъадагъэу Ук!э-к!ожыым зыкьешлы»; «Бандит нэгоу лы хэфэм Шыу кьа-мыщыр ет!упшы», «Хъунк!э-

зыфэдагъэхэр, фыжыидзэхэм, бандитхэм янэпэнчъагъэ — зы-лэныкьомк!э, цыфыгъэ иным, гук!эгъу дахэм ауасэ, зэкъош-ныгъэ пытэм ык!уач!э икыу фэ-дизэу угук!э зэхапшлэу — адрэ-лэныкьомк!э, усаком ипщи-налъэ кыиыштыгъэ ылъэк!ыгъ.

Яхьулэ Сэфэр Хэгъэгэу зэо-шхом ихьугъэ-шлагъэхэр кыи-ралотык!эу усэхэри пщыналъэ-хэри адыгабзэкли урысыбзэкли ытхыгъэх. Ахэм нафэ къашлы тыхэку иныбжык!эхэм якъэра-лыгъо шулъэгъоу, шыпкыагъэу фырылэр, яхэгъэгэу къаухъумэ-нымк!э зыпсэ емыблэжъхэу, лыхъужьыныгъэ ин зэуап!эм щы-зезыхъагъэхэм ясурэт лупк!э-хэр Яхьулэм иусэхэм, ипщи-налъэхэм къащитыгъэх. Ащ фэдэх Бэгужъэкъо Лелэ, Со-ветскэ Союзым и Лыхъужъ-хэу Андырхъом Хьусенэ, Къош Алым яхылагъэхэр, адыга-бзэкли ытхыгъэ усэхэу «Май пчэдыжыым», «О сикъалэу, сикъал», урысыбзэкли ытхыгъэ усэхэу «Сигупсэ къуап», «А чэщым», «Дзэк!ол!ым фак!о» ыкли ахэм анэмьиклэхэри.

ТЫГЪЭЖЫМ ысыдж-щыхъушлэу, мэшложым ыгупчэ зызыдагъэу, тыгъэжыыр зыужэу, мэшложыыр зышъхъа-гъэу пным пэуцужыгъэ Къош Алым исурэт шъэджашъэу, щы-лычпык!эу усаком танэлэу кыи-регъэтаджэ. Блэгъожэ лонт!а-гъэу пчык!эм имэшлуащи, шы-блэм итопыщэу ышъхъагъы кыи-тэджагъэу щыхъушлэхэрэми къа-гъаштэрэп дзэк!ол! лыхъужыыр. Цыфыбэмэ пыиыжым зыпалэ-ты, псибл илэми хахынэу пэу-цужыых. Алым псэемыблэжъэу гьогупэр пхырешы, ищытхъу дахэк!э Дышъэ Жьугагъор кье-лэжыи, тидзэ итеклоныгъэ зэ-рэхэгъэгъоу фэхъохъу. Ахэм зэу ащыщэу Яхьулэ Сэфэр усэу «Оры щытхъур зыдэжыыр» ылоу Къош Алым фетхы...

Ащ фэд «Бэгужъэкъо Лел» зыфилорэ усэри. Адыгэ пшъэ-шъэжыиу к!элэегъаджэ хъунэу зызыгъэхъазырыгъэм ищылэ-ныгъэ гьогу нэмык! лъагъо — лыхъужьыныгъэм игъогу тыри-шагъ.

**Ошъуапщэмэ ашъхъагъы
Самолетыр щесы,
Огуи исыхъагъэр
Бэгужъэкъо Лел,**

— кыиычело усэм. Лыгъэр кьэзыдзыгъэ пным идзэ улэ-шыгъэ щти, кыизэк!ахэуи зи-мылуэу пэуцужыгъэ Лелэ ищыт-хъу усэм кыиычело:

**Огуи ильаг!лэ
Зыгуи щыпсыхъагъэр
Хэкум ыпхъу класэу
Бэгужъэкъо Лел.**

Лелэ лыхъужьыныгъэу зери-хъагъэр мык!одыжыныу лэп-кым игъэшлэ гьогу хэуцагъ.

Шъхъафитныгъэ банэу тыхэ-гъэу иц!ыф лэбланэхэм нэ-мыц техак!охэм арашыллэжыи-гъэм кыиышыхъатыгъ яхэгъэгэу шулъэгъуныгъэу, шыпкыагъэу фырылэр. Ащ ишыхъатышлэх Яхьулэм иусэ пчъагъэхэр.

Шхы гуш!о-чэчэ макъэхэр лэ-сагъэхэу, чэфыгъо уахътэхэр так!ыб зэрэхъугъэхэр усэу «А чэщым» зыфилорэм кыиычелошъ, заом тхьамык!агъоу кыиздыхы-гъэхэр усаком гухэк!эу кыиыре-гъэлъэгъукы. Зэуап!эм тьдэкли, еж лирическэ героим зэри-лоу, «Ташъхъагъы минэхэр джы-гъуахъохэу щэшъуех, Тидза-к!охэм аль зэуап!эм щэчъэ...

**ШЪХЪЭЛЭХЪО Абу.
(Джыри кыиык!элъык!ош).**

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм ирайонхэм яадминистративнэ гупчэхэм яхылылагъ» зыфиорэм ыкIи Адыгэ Республикэм изакон заулэмэ яположениехэм ащыщхэм кIуачIэ ямылэжьэу лъытэгъэным ехылылагъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм ирайонхэм яадминистративнэ гупчэхэм яхылылагъ» зыфиорэм ыкIи Адыгэ Республикэм изакон заулэмэ яположениехэм ащыщхэм кIуачIэ ямылэжьэу лъытэгъэным ехылылагъ

Мы кыкIэлъыкIохэрэм кIуачIэ ямылэжьэу лъытэгъэнэу:

1) Адыгэ Республикэм и Законэу N 218-р зытетэу «Адыгэ Республикэм ирайонхэм яадминистративнэ гупчэхэм яхылылагъ» зыфилоу 2000-рэ илъэсым

тыгъэгъазэм и 15-м аштагъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъогъэхэр, 2000, N 12);

2) Адыгэ Республикэм и Законэу N 407-р зытетэу «Адыгэ Республикэм изакон заулэмэ зэхъокIыныгъэхэр афэшIыгъэнхэм ехылылагъ» зыфилоу 2010-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 28-м аштагъэм ия 3-рэ статья (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъогъэхэр, 2010, N 12);

3) Адыгэ Республикэм и Законэу N 97-р зытетэу «Къэлэ гъэпсыкIэ зилэ псэупIэу Тульскэр къоджэ псэупIэхэм ахэлытэгъэнэу» зыфилоу 2012-рэ илъэсым

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2014-рэ илъэсым чъэпыогъум и 22-м ыштагъ

мэкъуогъум и 6-м аштагъэм ия 4-рэ статья (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъогъэхэр, 2012, N 6).

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ илэ зыхъурэр Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щыублагъэу мы Законом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. МыекIуапэ,
чъэпыогъум и 29-рэ, 2014-рэ илъэс
N 340

Адыгэ Республикэм и Закон

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм машIом зыкыщемыгъэштэгъэным ехылылагъ» зыфиорэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

А 1-рэ статья. Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм машIом зыкыщемыгъэштэгъэным ехылылагъ» зыфиорэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм и Законэу «Адыгэ Республикэм машIом зыкыщемыгъэштэгъэным ехылылагъ» зыфилоу N 20-р зытетэу 2006-рэ илъэсым шышхъэлум и 10-м кыдэкIыгъэм мыщ фэдэ зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм:

1) я 5-рэ статьямы мыщ фэдэ къэIуакIэ зилэ пунктIэхэр хэгъэхьогъэнхэм:

«9) машIом зыкымыштэным социальнэ ыкIи экономикэ лъэныкъомкIэ кIэгъэгъушIугъэнхэр, мыщ хэхъэ техникэр къэщэфыгъэныр ыкIи машIом зыкыштэмэ, ащ игъэкIосэн цыфхэр хэгъэлэжьэгъэнхэр;

10) гъэцэкIэкIо хабзэм ифедеральнэ къулыкIу ичIыплэ къулыкIу икIутамэхэр япшъэрылхэм атегъэпсыхъагъэу щынэгъончъагъэм епхыгъэ Iофтхъабзэхэм ахэгъэлэжьэгъэнхэр.»;

2) мыщ фэдэ къэIуакIэ зилэ 9¹-рэ статья хэгъэхьогъэнхэм:

«Я 9¹-рэ статья. Адыгэ Республикэм машIом зыкымыштэнымкIэ икIулыкIу Iоф щызышIэ-щтыгъэу фэхыгъэм иунагъо исхэм зэтыгъо ахъцэ Iэпылэгъу алэкIэгъэхьэгъэныр

1. Адыгэ Республикэм машIом зыкымыштэнымкIэ икIулыкIу Iоф щызышIэщтыгъэу фэхыгъэм иунагъо исхэм зэтыгъо ахъцэ Iэпылэгъу (сомэ миллионитIу хъоу) зэфэдиэу атырагуащэ.

2. Мы Законом гъэцэкIагъэ хъуным пае къулыкIу илофышIэу хэкIодагъэм иунагъо щыщэу лъытэгъэн фаехэр:

1) мы къулыкIу илофышIэу хэкIодагъэр зыщыфэхыщт мафэм ехъулэу шхъэгъусэу иIагъэр;

2) хэкIодагъэм янэ-ятэхэр;

3) хэкIодагъэм икIэлэцIыкIухэу илъэс 18 мыхъугъэхэр, джащ фэдэу очнэ шыкIэм тетэу еджэрэ илфыгъэхэу илъэс 23-м шхъадэмыкIыгъэхэр.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2014-рэ илъэсым чъэпыогъум и 22-м ыштагъ

3. КъулыкIу илофышIэу хэкIодагъэм иунагъо исхэм зэтыгъо ахъцэ Iэпылэгъоу алэкIагъэхьащтыр Адыгэ Республикэм ибюджет икIэкIуапIэхэм къахагъэкIызэ ашIыщт.

4. КъулыкIу илофышIэу фэхыгъэм иунагъо исхэм зэтыгъо ахъцэ Iэпылэгъур зэралэкIагъэхьащт шыкIэр Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет къегъэнафэ.»

Я 2-рэ статья. Мы Законом кIуачIэ илэ зыхъурэр

Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щыублагъэу мы Законом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

къ. МыекIуапэ,
чъэпыогъум и 29-рэ, 2014-рэ илъэс
N 344

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

Экономикэ IофшIэн лъэпкъхэмкIэ Адыгэ Республикэм иучреждениехэу псэушхъэхэмрэ псы къэкIуапIэхэмрэ якъэухъумэнкIэ ыкIи ягъэфедэнкIэ и ГъэлорышIапIэ кыфэлорышIэхэрэм яIофышIэхэм лэжьапкIэ зэраратырэм ехылылэгъэ Положением зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхьыгъ

Адыгэ Республикэм икIэралыгъо учреждениехэм яIофышIэхэм лэжьапкIэ зэраратырэ шыкIэм хэбзэ икIу хэлхъэгъэным тегъэпсыхъагъэу Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет **унашъо ешIы:**

1. Экономикэ IофшIэн лъэпкъхэмкIэ Адыгэ Республикэм икIэралыгъо учреждениехэу Адыгэ Республикэм псэушхъэхэмрэ псы къэкIуапIэхэмрэ якъэухъумэнкIэ ыкIи ягъэфедэнкIэ и ГъэлорышIапIэ кыфэлорышIэхэрэм яIофышIэхэм лэжьапкIэ зэраратырэм ехылылэгъэ Положением Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет 2013-рэ илъэсым мэлъыфэгъум и 15-м ышIыгъэ унашъоу N 87-р зытетэу «Экономикэ IофшIэн лъэпкъхэмкIэ Адыгэ Республикэм икIэралыгъо учреждениехэу Адыгэ Республикэм и ГъэлорышIапIэ кыфэлорышIэхэрэм яIофышIэхэм лэжьапкIэ зэраратырэм ехылылагъ» зыфиорэмкIэ аухэсыгъэм (Адыгэ Республикэм ихэбзэгъэуцугъэ зэхэугъогъэхэр, 2013, N 4, 9) мыщ фэдэ зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм:

1) а 1-рэ разделым:

а) ия 2-рэ пункт:

— ия 1-рэ подпункт мыщ тетэу къэтыгъэнэу:

«1) Iэшхъэтет, специалист, къулыкIушIэ IэнатIэхэмкIэ квалификационнэ справочник зыкIыр е сэнэхъатхэмкIэ шапхъэхэр;»;

— ия 2-рэ подпункт кIуачIэ имылэжьэу лъытэгъэнэу;

б) я 8-рэ пункт хэт гушIэхэу «къэкIуапIэр зыфэдиэу» зыфилохэрэм ачIыплэкIэ гушIэхэу «субсидиэхэр зэрэхъухэрэм ялпытыгъэу» зыфилохэрэр тхыгъэнхэм;

в) я 9-рэ пункт хэт гушIэхэу:

«9. Адыгэ Республикэм икIэралыгъо бюджет учреждениехэм ащылажьэхэрэм аратырэ лэжьапкIэмкIэ фондир кызыхэкIырэр Адыгэ Республикэм икIэралыгъо бюджет учреждение шыкIэ гъэнэфагъэм тетэу кыилэкIэхэрэ субсидиэхэу Адыгэ Республикэм иреспубликэ бюджет кыыхэкIыхэрэр ары.»;

2) я 11-рэ разделым ия 3-рэ пункт хэт гушIэхэу «къэралыгъо учреждением ипашэ зэригъэнафэрэм тетэу» зыфилохэрэм ауж гушIэхэу «мы положением тегъэпсыхъагъэу» зыфилохэрэр тхыгъэнхэм;

3) я 3-рэ разделым:

а) я 2-рэ пункт мы кыкIэлъыкIорэ гушIэхэр хэгъэхьогъэнхэм: «Iофэу ашIэрэм икIыныгъэ ыкIи нэгырэ пчъагъэу шылажьэрэм ялпытыгъэу ар щытын фæ»;

б) мыщ фэдэ къэIуакIэ зилэ я 3.1-рэ пунктIэр хэгъэхьогъэнхэм:

«13. Адыгэ Республикэм икIэралыгъо бюджет, казеннэ учреждениехэм яIофышIэхэм гурытымкIэ кыаратырэ лэжьапкIэу ыкIи япашэхэм гурытымкIэ кыагъэхэрэ лэжьапкIэу финанс къэкIуапIэхэм къахэкIырэр зэрэзетекIырэр илъэсым телъытагъэу кьалытэ. Статистикэ ушэтынхэм апае IофышIэхэм гурытымкIэ ялэжьапкIэ зыфэдиэу кьалытэ зыхъукIэ агъэфедэрэ шапхъэхэу гъэцэкIэкIо хабзэм ифедеральнэ къулыкIуоу къэралыгъо политикэм икыхъынкIэ ыкIи официальной статистикэ учетым ылъэныкъокIэ шэпхъэ-правовой Iофтхъабзэхэм языхъан япхыгъэ пшъэрылхэр зыгъэцакIэрэм ыухэсыхэрэм адиштэу гурыт лэжьапкIэр агъэнафэ.»;

в) я 5-рэ пункт хэт гушIэхэу:

«5. Адыгэ Республикэм и ГъэлорышIапIэ унашъо зэришIырэм тетэу учреждением ипашэ кIэгъэгъушIу мэхъанэ зилэ ахъцэ раты, къэралыгъо фэлорышIэхэм (IофшIэнхэм) язэхъэн епхыгъэ къэралыгъо пшъэрылхэм игъэцэкIэнкIэ гъэхъагъэу ашIыгъэхэм ыкIи (е) къэралыгъо учреждениемрэ ащ ипашэрэ Iофэу ашIагъэр кьэзыушыхъатырэ нэмькI пчъагъэхэм къапкырыкIыхэзэ. Къэралыгъо учреждением ипашэ лэжьапкIэ зэраратырэ шыкIэр IофшIэнымкIэ зэзэгъыныгъэм щагъэнафэ. Къэралыгъо (муниципальнэ) учреждением ипашэ дашIырэ IофшIэн зэзэгъыныгъэу Урысые Федерацием и Правительствэ 2013-рэ илъэсым мэлъыфэгъум и 12-м ыштагъэу N 329-р зытетэу «Къэралыгъо (муниципальнэ) учреждением ипашэ IофшIэн зэзэгъыныгъэ зэрэдэ-

шIырэм ехылылагъ» зыфиорэмкIэ аухэсыгъэр Iэубытыплэ кызыфашIызэ, зигугъу къэтшыгъэ IофшIэн зэзэгъыныгъэр ащ дашIы.»;

г) я 9-рэ пункт хэт гушIэхэу:

«9. ГъэлорышIапIэм фитыныгъэ иI учреждениехэм лэжьапкIэмкIэ яфонд щыщэу пэщэныгъэ зезыхъэрэ административнэ IофышIэхэм анахъыбэ дэдэмкIи лэжьапкIэу кьатэфэрэр (процент 40-м емыхъоу) ыгъэнэфэнэу, джащ фэдэу мы учреждением яадминистративнэ IофышIэхэм, Iэпылэгъу кьафэхъурэ IофышIэхэм, пэщэныгъэ зезыхъэхэрэм яIэнатIэхэм яспискэ зэхигъэуцонэу.»;

д) мыщ фэдэ къэIуакIэ зилэ я 10-рэ пунктIэр хэгъэхьогъэнхэм:

«10. Къэралыгъо учреждением шылажьэхэрэм ахахъэхэрэр:

1) къэралыгъо учреждением шылажьэхэрэм янахъыбэр — къэралыгъо учреждением илофышIэхэу фэлорышIэхэр афэзгъэцакIэхэрэр, къэралыгъо учреждением иунав кьыдилытэрэ Iофыгъохэр зэшIохыгъэнхэм фэгъэзагъэхэр ыкIи Iэшхъэтетхэр;

2) къэралыгъо учреждением илэпылэгъу IофышIэхэр — къэралыгъо учреждением илофышIэхэу уставым кьыдилытэрэ фэлорышIэхэр гъэцэкIагъэ хъунхэм пае ящыкIэгъэ амалхэр язгъэгъотыхэрэр, мыщ кыхеубытэх унэхэмрэ Iэмэ-псымэхэмрэ япхыгъэ фэлорышIэхэм ягъэцэкIэни;

3) къэралыгъо учреждением пэщэныгъэ дызезыхъэхэрэр ыкIи административнэ пшъэрылхэр зыгъэцакIэхэрэр — къэралыгъо учреждением илофышIэхэу фэлорышIэхэм ягъэцэкIэнкIэ пэщэныгъэ зезыхъэхэрэр, джащ фэдэу административнэ пшъэрылхэр зыгъэцакIэхэрэр.»

2. Официальнэу кызыхаутырэ мафэм щегъэ-жагъэу мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу

КЪУМПИЛ Мурат

къ. МыекIуапэ,
чъэпыогъум и 21-рэ, 2014-рэ илъэс
N 251

ТЕАТРЭМРЭ ПУНЫГЪЭМРЭ

Лыузым уемылазэ хъуштэп

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ теат-
рæу Цэй Ибраһымæ ыцлæ зыххырæм
шэклогум и 11-м спектаклæу кы-
щагъæлæгъуагъæм хæгъæу
лофыгъохæр кыщалæтыгъæх. Сы-
маджæ хъугъæм лæпылæгъу ептын
умылæкыныр сыда кызыхæкырæр? Кæпым, аркъым
апыщагъæхæр гъогу тæрæз тещæжыгъæнхæр сыдым кы-
щæбгъæжæштæ? Унагъом бырсыр кыххуьхæмæ гум
ихъыкырæр хæтæ æппоштыр?

Упчлæхæр лъыбгъæкыуатæхæзæ,
джæуапыр кызырæбгъотыштым
«узæредзæ». Урысыем изаслу-
женнæ артистæу, Адыгеим ина-
роднæ артистæу, драматургæу
Пæрæныкæ Чæтибæ ипъесæ те-
хыгъæ спектаклæу «О, си Тхь,
кысфæгъæгъу!» зыфилорæр ре-
жиссер цæрылоу Тхьаклæмæ
Налбый ыгъæуцугъ. Мыекыуапæ
кызыщагъæлæгъæм ыуж Гъо-
бæкыуæ дæсхæри ячылæ щырагъæ-
плъыгъæгъæх. Тызхæт лъæхъаным
кыздихырæ узхæм зызæра-
ушъомбгъуæр кытегушылæр те-
атральнæ лофшлагъæр сценæм кы-

Тхъæм кыфигъæгъуным фæшл сыда
ельæунæу чыплæ зыклифагъæр?
Хæтæ бгъæмысæштыр?

Унагъом хульфыгъæ ныбжык-
лæу исым кыщагъ. Нысæр хъуп-
хæ, гушлæбзы. Гуащæмрæ пщымрæ
агурæло, агъæлæплæ, ау ишхъæ-
гъусæ...

Ишхъæгъусæу Байзæт, ролыр
кæзышылæр Жъудæ Аскæр,
ешъуаклæ, кæпым пыщагъ, лоф-
шлæным зыщедзые, унагъор быр-
сыр хидзагъ. Нысæр, ролыр
кæзышылæр Къуиуж Людмил,
мæгулæ, мæгумæкы. Сабыеу къæ-
фæхуьгъæр дæгъоу агъасæ шлоигъу.

Гуащæмрæ пщымрæ
ярольхæр Уджыху Мар-
ыетрæ Пæрæныкæ Чæ-
тибæрæ къашы. Яклæлæ
къядæлужырæп, ашлæ-
штыр амышлæу упчлæ-
жъæгъу æфæхуьх, бæрæ
еушъыгъæх, ау къядæ-
лурæп. Унæм ахъщæр,
лæпæчлæгъанæхæр, ятæжъ
илæпшæ сыхъатæу бы-
ным нæпæплæу илæр,
нæмыкхæри ретыгъуыкы,
ахъщæу кыилæлахæрæр,
кыльæлуфæрæр шъон
пытæхæм апæлуегахæх.
Ныбджæгъоу илæри
ешъуакло хуьгъæ, Бæгъу-
шæ Анзор ролыр къæ-

шылæ. Бæшæрæбым æдыккæлæ-
рысхæу ялофхæм атегушылæх,
мыхъо-мышлагъæхæр зæрахъанхæу
зæзæгъыныгъæ зæдæшылæ.

Бæцæ зешъохæккæ загъæхуьжæу
кызыщагъæхуьзæ, аркъым иккæ-
рыклæу ешъох, есæжыгъæхæшъ,
псым фæдæу къащыхуьзæ чыишъ-
хæм рагъæхы.

Гъунæгъоу ялæр шакло, ролыр
Хъатхъаклæм Аскæр къæшылæ. Ар
бæрæ къахæхæхæ, шаклохæм якъæ-

бархæр къæфæлуатæх, унагъом быр-
сыр кыыхилъхæрæп, ау лæпылæгъу
кыфæхуьн амал зæригъоты-
лæжырæп. Плъыр-стырым хæ-
тæу Байзæт ишхъæгъусæ шъæ-
жыеккæ еукы, хъадæр иныб-
джæгъу игъусæу агъæбыллы. Ав-
тозаправкæр зæригъæстыгъæр,
нæмыккæ бæзджæшлагъæхæри быным
ыккæ кыфалæтых. Янæ-ятæхæр
кæлæгъæджагъæх. Ышыхуь, ро-
лым фæгъæзагъæр Кæмæц Ра-
зыет, мæгулæ, мæгумæкы шъхъæ,
аркъым æцифигъæ ышнахыккæ
фæгъæдалорæп.

Хъау, Байзæт кæлæ делæп.
Совет хабзæм илæхъан, демок-
ратиæм лупкæу къæтегушылæ, ты-
гуаклохæр елæгъуьх, еджагъæ-
хæм лæнатлæ зæрамыгъотырæм
щыгъуаз. Хæт сыд кырылуагъæми,
хульфыгъæ ныбжыккæр дæлуа-
гъæп. Ятæ ыукыны имурадæу шхон-
чыр тырищæгъæу ягъунæгъу ша-
клоу унæм къæхъæ, ыгъæрæхъæ-
тыным пылæ.

Байзæт ятæ а чыплæм кы-
щызæхæфагъ, дунаим ехыжыгъ.
Хъадагъæр унæм кытæджагъæу
Байзæт кæло: «О, си Тхь, кыс-
фæгъæгъу!» Сшлæрæп Тхъæм ащ
фæдæхæр афæгъæгъуми, ау цыфхæм
фагъæгъун амылæкыштыгъу кыс-
щæхуь.

Артистхæм ярольхæр дæгъоу
къащыгъæх. Залым члæс нæбгы-
рабæмæ нæпсыр къяхæу тлæ-
гъуьгъæ.

Спектаклæр рагъæжæным ыпæ-
ккæ Лъæпкъ театрæм идиректо-
рæу Шъхъæлæхъо Светланæрæ
Адыгэ Республикæм культурæмкæ
иминистрæу Къулæ Мыхъамæтрæ
кæгушылæгъæх. Обществæм, лъæп-
къым ялыузхæр гъæхуьжыгъæнхæм
театрæр зæрæфæлажæрæр хагъæ-

унæфыкыгъ. Спектаклæм еплъы-
гъæхæ Стлæшъу Юрæ, Хъуажъ Рæ-
мæзан, Мæщфæшлу Нæджæдæт,
Едыдж Батырай, ныбжыккæхæм
кытфалотагъæм шъуащыдгъæгъо-
зæшт.

«Зиусхъаныр орæпсæу!»

Хъунæго Саидæ ипъесæ техыгъæ
спектаклæу «Зиусхъаныр орæ-
псæу!» зыфилорæр Лъæпкъ теат-
рæу И. Цæим ыцлæ зыххырæм нæпæ
кыщæгъæлæгъæштыгъæ.

Цыфыр бгъæшынæным ищыккæ-
гъæр ба е макла? Акъыл уилæн,
щылæныгъæм зыфæбгъæхъазырын
фæе. Нæпæрæ щылæккæм епхыгъæ
спектаклæр плуныгъæм, шлæжыккæм
афæгъæхыгъ. Лъæпкъ театрæм
ирежиссер шъхъалæу Кукæнæ Му-
ратрæ режиссерæу Хъакъуй Ас-
лæанрæ зæралъытæрæмккæ, гум
кыгушылæкырæ спектаклæр жъы
хъуштыгъæ.

Артистхæу Джолæккæ Рæщыд,
Ацумыжъ Тембот, Хъакъуй Ан-
дзаур, Къæбæхъ Анзор, Бæрæкъæе
Зарем, Джымæ Зарем, Нæхæе
Адам, Ахъмæт Артур спектак-
лæм хæлажæхæ. Музыкæр Хъæккæо
Аллы ыусыгъ. Сурæтхæр Сыху
Рæмæзан ышылæгъæх, шъуашæхæр
Даур Людмилæ кыыхыгъæх.

Шэклогум и 19-м «Пшызæ
театральнæ» зыфилорæ фестивалæу
Краснодар щыклорæм ти-
артистхæм спектаклæр кыща-
гъæлæгъæштыгъæ. Адыгеим итеатрæ-
хæм яартистхæм фестивалым
щытхуьцлæхæр кыщыдахæу бæрæ
кыыхæкыгъ. Гъæхъæгъæхæр ашын-
хæу афæтæло.

Сурæтхæр спектаклæм кыщы-
тырахыгъæх.

щамыгъæлæгъæжæу мæзæхæр
кыуагъæх. Спектаклæр зыпкъ зæ-
рæрагъæуцожыгъæм фæшл Лъæпкъ
театрæм ипæщæхæм, Адыгэ Рес-
публикæм культурæмккæ и Ми-
нистерствæ тафæраз.

«О, си Тхь, кысфæгъæгъу!»

Спектаклæм зæреджагъæхæм
бæмæ уарегъæгъушылæ. Илажæр

КУЛЬТУРÆМ И ИЛЪÆС

«Налмæсым» уегъæгушло

2014-рæ ильэсыр культурæмрæ искусствæмрæ
ялофышлæхæм шлуккæ агу кыинæжыштыгъæ. Дунæе мæхъанæ
зилæ хъугъæ-шлагъæхæм, концертхæм, зæлуккæгъу
гъæшлæгъонхæм ахæлæжыгъæх. Адыгэ Республикæм и
Къæралыгъо академическæ къæшъоккæ лъæпкъ ансамб-
лæу «Налмæсым» изæфæхысыжъ зæхæхæхæр ыублагъæх.

— Тигъунæгъу краим иккæлæ
шъхъалæу Краснодар концертхæм
якъæтын кыщедгъæжыгъæ, —
кытитыуагъ «Налмæсым» ихудож-
ественнæ пащæу, Пшызæ ыккæ
Адыгеим язаслуженнæ артистæу
Хъоджæе Аслъан. — Бысымхæр
дæгъоу кытпæгъокыгъæх.

Урысыем культурæм и Илъæ-
сæу щыклорæм «Налмæсыр» ча-
нæу хæлæжыгъæ. Олимпиадæ джæ-
гунхæу Шъачæ щыккæуагъæхæм
якультурнæ программæ хæхъæрæ
лофыгъохæм ансамблæм илахышлу
ахишхыгъæ. Концертхæр кы-
зæрæцитыгъæхæм даклоу, лъæпкъ
шән-хабзæхæр кыщыгъæлæгъуа-
гъæх. Адыгæ шъуашæм и Мафæ

игъæккæтыгъæу Мыекыуапæ шыха-
гъæунæфыкыгъ. Ащи ансамблæр
чанæу хæлæжыгъæ. Израиль ит
адыгæ къуаджæу Кфар-Камæ «Нал-
мæсыр» джырæблагъæ шылагъ.

Дунаим щызæлæшлæрæ «Нал-
мæсым» изæфæхысыжъ концертæу
Пшызæ Къæралыгъо академическæ
къæзæккæ хорым и Унæ щыккæуагъæм
тысыплæ нæккæ имылæжæу иску-
ствæр зыккæсæхæр еплъыгъæх.
Кавказым щыпсæурæ лъæпкъхæм
якъæшъо зæхæтхæр ансамблæм
кыышылæгъæх. Ккæу агъæуцугъæ
къащæохæу «Зæфаклор», «Зыгъæ-
лæтæр», «Адыгæ уджхæр», «Лъæпæ-
члæсæр», нæмыккæхæри тиартист-
хæм дахæу къагъæлæгъуагъæх.

Адыгэ Республикæм иофици-
альнæ лыккæу Краснодар кра-
им иадминистрация ипæщæ дæжъ
щылæ Трæхъо Тимур, «Налмæсым»
ихудожественнæ пащæу Хъоджæе

Аслъан пчыхъæзæхæхæм кыщы-
гушылæгъæх. Лъæпкъ зæфæшъаф-
хæр искусствæм зæрæзæфæшæхæ-
рæр, «Налмæсым» зæфæхысыжъ
концертхæр джыри кызырæтитыгъæ-
хæр къауагъ.

Сурæтым итыр: «Налмæсыр»
къæшъо.

Нæккæлæгъор зыгъæхъазырыгъæр
ЕМТИЛЪ Нурбий.

Зæхъыщагъæр ыккæ кыдзæ- гъæккæрæр:

Адыгэ Республи-
кæм лъæпкъ
лофхæмккæ, лæккæ
къæралхæм ащы-
псæурæ тилъæп-
къæгъуьхæм адырæ
зæпхыныгъæхæмккæ
ыккæ къæбар
жъуьгъæм иамал-
хæмккæ и Комитет
Адресыр: ур. Кре-
стьянскæр, 236

Редакциер зидæшылæр:

385000,
къ. Мыекыуапæ,
ур. Первомайскæр,
197.

Телефонхæр:

приемнæр:
52-16-79,
редактор шъхъалæм
иапæрæ гуадзæр:
52-49-44,

редактор гуадзæр-
пшæдæккæжъ зы-
хырæ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты- гъæр:

Урысые Федерациæм
хæутын лæфхæмккæ,
телерадиокъæтын-
хæмккæ ыккæ зæллы-
лæсыйккæ амалхæмккæ
и Министерствæ
и Темыр-Кавказ
чыплæ гъæлоры-
шлæп, зæраушыхъа-
тыгъæ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхæуытырæр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекыуапæ,
ур. Пионерскæр,
268

Зæккæмккæ пчыагъæр

4046

Индексхæр

52161

52162

Зак. 3228

Хæутыным
узщыккæлæтхæнæу щыт
уахътæр
Сыхъатыр 18.00
Зыщыккæлæтхæгъæхæ
уахътæр
Сыхъатыр 18.00

Редактор
шъхъалæр
Дæрбæ Тимур

Редактор шъхъалæм
иапæрæ гуадзæр

Мæшлæккæ
Саид

Пшæдæккæжъ
зыхырæ
секретары
Гъогъо
Зар